

**JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH**  
**ZDRAVOTNĚ SOCIÁLNÍ FAKULTA**  
**KATEDRA SOCIÁLNÍ PRÁCE A SOCIÁLNÍ POLITIKY**

**Dopady změn na příjemce dávek ze systému státní sociální podpory  
v souvislosti se stabilizací veřejných rozpočtů**

Diplomová práce

**Autor : Bc. Dita Zelená**

**Vedoucí práce: Mgr. Hana Francová**

**25.5.2009**

## ABSTRAKT

Diplomová práce se věnuje státní sociální podpoře a změnám, které tento systém zaznamenal v souvislosti s přijetím zákona č. 261/2007 Sb. o stabilizaci veřejných rozpočtů, účinným od 1. 1. 2008. Úvodní část práce je zaměřena na teoretické vymezení této problematiky a porovnává nastavení dávek před a po přijetí tohoto zákona.

Prvním hlavním cílem výzkumu je zmapování názorů veřejnosti na změny v systému dávek státní sociální podpory. V rámci tohoto cíle jsou stanoveny ještě další dílčí cíle. Zjistit postoje veřejnosti na výraznou redukci cílové skupiny příjemců dávky pohřebného je prvním dílčím cílem. Druhý dílčí cíl usiluje o zjištění názorů příjemců i širší veřejnosti na vyplácení rodičovského příspěvku ve třech rychlostních stupních. Zjistit názory příjemců i širší veřejnosti na změny ve vyplácení dávky přídavek na dítě je posledním dílčím cílem.

K testování hypotéz a primárnímu sběru dat je použito kvantitativního šetření- metoda dotazování, technika dotazník. Pro potřeby výzkumu byly stanoveny tři hypotézy:

*Hypotéza 1: Veřejnost se staví k omezení okruhu příjemců dávky pohřebného dle zákona č. 261/2007 Sb. odmítavě.*

*Hypotéza 2: Příjemci rodičovského příspěvku dle zákona č. 261/2007 Sb. upřednostňují klasické čerpání tohoto příspěvku.*

*Hypotéza 3: Veřejnost akceptuje kritérium pro přiznání dávky přídavek na dítě, kdy příjem rodiny dítěte nesmí převyšovat součin částky životního minima rodiny a koeficientu 2,40.*

Z provedeného výzkumu vyplynulo, že hypotéza 1 a 2 se potvrdily, zatímco hypotéza 3 potvrzena nebyla.

Zmapování zkušeností administrátorek dávek ze systému státní sociální podpory se změnami, vzniklými v souvislosti s přijetím zákona č. 261/2007 Sb., je druhým hlavním cílem práce.

Výzkum byl doplněn kvalitativním šetřením, které zjišťovalo zkušenosti administrátorek dávek státní sociální podpory se zkoumanými změnami. Pro tyto účely byla použita metoda dotazování, technika volný rozhovor. Rozhovory v této práci jsou prováděny face to face.

Ze zkušeností těchto dávkových specialistů vyplynulo, že omezení příjemců u dávky pohřebního dle zákona č. 261/2007 Sb. je adekvátní vzhledem k její míře potřebnosti. Administrátorky také oceňují možnost volby čerpání u rodičovského příspěvku, kterou přinesl zákon č. 261/2007 Sb., zatím však nezaznamenaly výraznější využívání této možnosti ze strany příjemců

Z tohoto kvalitativního šetření vzešla hypotéza.

*Hypotéza 4: Zvýšení daňových slev na děti a vyživované manžele je vzhledem k motivaci rodičů k účasti na trhu práce účinnějším nástrojem sociální politiky než dávka přídavek na dítě.*

## **Incidence of changes on a beneficiary deriving from the System of State Social Support within the context of stabilization of the public budgets**

The graduation work deals with social benefits and with changes which were introduced in this system in relation to the adoption of Act no. 261/2007 Coll. on stabilization of public budgets that came into effect as of 1 January 2008. The introduction of the work comprises a theoretical definition of this field and a comparison of the social benefits system before and after adoption of the Act.

The first main objective of the research was to map out opinions of the public regarding the changes in the system of social benefits. This objective comprised several partial objectives, such as: to find out the opinion of the public regarding a significant reduction of the target group of funeral grant beneficiaries. The second partial objective was to find out opinions of beneficiaries and the general public regarding the payment of the parental allowance in three speed rates. And the last one searched for opinions of beneficiaries and the general public regarding the changes in child benefits.

Quantitative research – the interviewing method, the questionnaire technique - was used to test the hypotheses and to collect primary data. Three hypotheses were determined in relation to the research:

*Hypothesis 1: The public disapproves of the restriction introduced with regard to the group of the funeral grant beneficiaries according to Act no. 261/2007 Coll.*

*Hypothesis 2: Beneficiaries of the parental allowance according to Act no. 261/2007 Coll. prefer the traditional way of drawing this allowance.*

*Hypotheses 3: The public accept the criterion which determines that a child allowance can be granted to families whose income does not exceed the product of the subsistence minimum of the family and an index of 2.40.*

The performed research confirmed hypotheses 1 and 2, but hypothesis 3 was not confirmed.

Mapping of experience gained by administrators of the state social support system in relation to the changes arising from Act no. 261/2007 Coll. was the second main objective of the work.

The research was accompanied by qualitative enquiry that was supposed to identify the experience of administrators of the state social support with the examined changes. The interviewing method, the technique of a free dialogue was used for this purpose. Dialogues were performed face to face.

Experience of these allowance specialists showed that the reduction of the group of funeral grant beneficiaries according to Act no. 261/2007 Coll. is appropriate with regard to its necessity. The administrators also appreciate the possibility to withdraw the parental allowance during various periods of time that was introduced by Act no. 261/2007 Coll., however, beneficiaries have not taken advantage of this option much.

Another hypothesis came out of this qualitative research.

*Hypothesis 4: An increase in tax allowance with respect to children and sustained spouses is a more efficient social policy tool than the child allowance with regard to the need to motivate parents to actively participate in the labour market.*

## **Prohlášení**

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Dopady změn na příjemce dávek ze systému státní sociální podpory v souvislosti se stabilizací veřejných rozpočtů vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě Zdravotně sociální fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

Ve Strakonici 25. 5. 2009

.....

Bc. Dita Zelená

## **Poděkování**

Na tomto místě bych chtěla poděkovat především paní Mgr. Haně Francové za věnovaný čas, odborné vedení a cenné připomínky při konzultacích této diplomové práce.

## **OBSAH:**

<b>ÚVOD.....</b>	<b>7</b>
<b>1 SOUČASNÝ STAV.....</b>	<b>8</b>
1.1 Státní sociální podpora .....	8
1.1.1 Rodina podle Zákona o státní sociální podpoře .....	12
1.1.2 Společně posuzované osoby.....	13
1.1.3 Rozhodný příjem a rozhodné období .....	14
1.1.4 Nárok na dávky státní sociální podpory .....	15
1.1.5 Řízení o dávkách státní sociální podpory.....	16
1.1.6 Výkon státní sociální podpory.....	17
1.1.7 Financování státní sociální podpory.....	17
1.2 Veřejné finance.....	19
1.2.1 Zákon č. 261/2007 Sb. o stabilizaci veřejných rozpočtů.....	19
1.2.2 Dopad reformy veřejných rozpočtů na sociální výdaje.....	21
1.3 Dávky státní sociální podpory .....	22
1.3.1 Přídavek na dítě.....	22
1.3.2 Sociální příplatek.....	24
1.3.3 Příspěvek na bydlení .....	25
1.3.4 Rodičovský příspěvek .....	25
1.3.5 Dávky péstounské péče .....	30
1.3.6 Pohřebné.....	31
<b>2 CÍL PRÁCE A HYPOTÉZY .....</b>	<b>34</b>
2.1 Cíle práce .....	34
2.2 Hypotézy.....	34
<b>3 METODIKA.....</b>	<b>35</b>
3.1 Použité metody sběru dat.....	35
3.2 Charakteristika výzkumného souboru .....	36
3.2.1 Zkoumaný soubor 1.....	36
3.2.2 Zkoumaný soubor 2.....	36



<b>4</b>	<b>VÝSLEDKY .....</b>	<b>37</b>
4.1	Výsledky kvantitativního výzkumu .....	37
4.2	Výsledky kvalitativního výzkumu .....	53
<b>5</b>	<b>DISKUSE .....</b>	<b>66</b>
5.1	Diskuse k dotazníku- názor veřejnosti.....	66
5.2	Diskuse k rozhovorům- názor administrátorek dávek SSP .....	73
<b>6</b>	<b>ZÁVĚR .....</b>	<b>77</b>
<b>7</b>	<b>SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....</b>	<b>79</b>
<b>8</b>	<b>KLÍČOVÁ SLOVA.....</b>	<b>84</b>
<b>9</b>	<b>PŘÍLOHY .....</b>	<b>85</b>

## ÚVOD

V České republice se již od roku 1990 diskutuje o ekonomických a současně sociálních reformách, které se vzájemně prolínají. V průběhu těchto reforem se začala utvářet také nová struktura celé soustavy sociálního zabezpečení, jejíž součástí je i státní sociální podpora. Důležitým mezníkem v této oblasti se stalo přijetí zákona č. 117/1995 Sb. o státní sociální podpoře. Od 1. 1. 2008 vstoupila v účinnost novela tohoto zákona provedená zákonem č. 261/2007 Sb. o stabilizaci veřejných rozpočtů. Zavedení změn je nezbytné, neboť financování sociální politiky je velmi náročné. Právě změnám, které tento zákon přinesl, je diplomová práce věnována.

Tyto změny směřují k řešení nákladnosti systému státní sociální podpory. Je samozřejmé, že zdroje ve veřejných rozpočtech nejsou neomezené a přijetí zákona o stabilizaci veřejných rozpočtů je logickým opatřením, které nákladnost systému upravuje. V práci mě zajímá, zda si veřejnost tato slabá místa veřejných financí uvědomuje a přijala-li změny, které zákon o stabilizaci veřejných rozpočtů přinesl, s pochopením. Z výsledků krajských a senátních voleb, které proběhly v říjnu loňského roku, se názor veřejnosti na reformní kroky vlády dá odvodit. Nálada občanů ČR není těmto krokům již tak nakloněna, jako tomu bylo v porevoluční euforii. Lidé těžce nesou vznikající velké příjmové nerovnosti. Do jaké míry si uvědomují odpovědnost za svou osobu nebo zda stále i po dvaceti letech od sametové revoluce očekávají sociální zajištění své osoby od státu, je další otázkou, kterou se výzkum zabývá. Občané byli zvyklí z dob předrevolučních na roli pasivního příjemce sociálních dávek. Změna pohodlného postoje není krátkodobou záležitostí.

Téma této práce mě zaujalo již v době, kdy se výše zmíněný zákon schvaloval a očekávané změny se diskutovaly v médiích. Díky tomu, že se problematika týká široké veřejnosti, bylo možné se často setkávat s názory i z řad běžných občanů. Některé z těchto diskusí mě podnítily k hlubšímu zájmu o problém. Cílem práce je zmapovat názor veřejnosti a doplnit jej o zkušenosti administrátorek s nově nastaveným systémem státní sociální podpory. Zaměřila jsem se na tři dávky, kterých se tyto změny týkají nejvíce, a to na rodičovský příspěvek, přídavek na dítě a pohřebné.

# 1 SOUČASNÝ STAV

## 1.1 Státní sociální podpora

Státní sociální podpora je jedním ze tří subsystémů sociálního zabezpečení. Někteří autoři tyto subsystémy nazývají pilíři a řadí do nich:

**sociální pojištění**, které tvoří první pilíř a klade si za úkol zabezpečovat občany v předvídatelných životních situacích. Zatímco **státní sociální podpora**, jako druhý pilíř sociálního zabezpečení, přichází na řadu v momentě, kdy se občan dostane do společensky uznaných sociálních situací, na něž není možné se předem připravit. Posledním pilířem je **sociální pomoc**, která se aktivuje v situaci sociální nebo hmotné nouze, není-li jedinec schopen či nemůže-li se o sebe sám postarat (31).

Tyto sociální situace, které jsou předmětem zájmu státu, jsou v právu sociálního zabezpečení označovány jako sociální události. Pojem sociální událost označuje riziko, které je společensky uznáno za závažné a vyžaduje společenskou ochranu, protože postižená osoba nebo rodina nejsou s to jeho důsledky odvrátit. Sociální událost může být vyvolána změnou zdravotního stavu, ztrátou zaměstnání, mateřstvím, zakládáním rodiny a výchovou, stářím, nouzí a následnou chudobou a sociální dezintegrací (46).

V rámci práva sociálního zabezpečení je státní sociální podpora označována jako státem organizovaná solidarita mezi občany, která je z pohledu fungování sociálního zabezpečení v daném státě nezbytná, neboť slouží k překonání nepříznivých důsledků sociálních událostí. Pojem státní sociální podpora byl zaveden zákonem č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře. Dnem 1. října 1995 nabyla účinnosti ustanovení upravující zejména dávky poskytované bez ohledu na výši příjmu, tj. dávky netestované. Dále dnem 1. ledna 1996 nabyl zákon účinnosti v plném rozsahu. Přijetí tohoto zákona se stalo důležitým krokem v uskutečňování přestavby sociální oblasti (42).

Zákon o státní sociální podpoře říká (52), že státní sociální podporou se stát podílí na krytí nákladů na výživu a ostatní základní osobní potřeby dětí a rodin a poskytuje ji i při některých dalších sociálních situacích. Státní sociální podpora se ve stanovených případech poskytuje v závislosti na výši příjmu.

Výše uvedená definice vyjadřuje, že systém státní sociální podpory mnohem více posiluje příjmy rodin s nízkým příjmem než rodin s příjmem vyšším. Stát zde plní úlohu ochránce práv občanů a zaručuje jim právo na sociální zabezpečení. Toto právo je zaneseno v Evropské sociální chartě Rady Evropy, jež Česká republika v roce 1999 ratifikovala. Stát v rámci systému státní sociální podpory přihlíží k nepříznivým sociálním situacím, v nichž se rodina nachází (20).

Dávky státní sociální podpory představují ucelený systém pomoci, který je určen převážně rodinám s dětmi. Tím, že stát vyplácí dávky státní sociální podpory, přebírá částečně spoluzodpovědnost za vzniklou sociální situaci, která by jinak byla odpovědností jedince. Nastavení a výše konkrétních dávek je vždy důsledkem aktuální sociální politiky státu a hospodářské situace (6).

Systém státní sociální podpory zohledňuje tři základní přístupy:

- životní úroveň občanů a rodin bude nadále vycházet především z pracovních příjmů
- sociální přerozdělování bude usměrňovat rozdíly v příjmech tak, aby státní sociální dávky nebyly náhradou rodinných příjmů, ale aby pomáhaly řešit státem uznané sociální situace na společensky uznané úrovni. Poskytované dávky nesmějí být nemotivující ve vztahu k práci, zároveň se musí dbát na to, aby se snížila závislost rodiny jen na sociálních příjmech
- musí být dodržováno hledisko hospodárnosti, účelnosti a v určitých stanovených případech i hledisko adresnosti (47).

V současné době, jako důsledek historického vývoje, je cílem sociálního zabezpečení regulovat odpovědnost občana za svou budoucnost. Stát se snaží přesouvat na občana co nejvyšší odpovědnost za sebe a svou rodinu. Dosahuje se toho například pomocí povinného pojistného systému, kdy občan sám sebe zabezpečuje pro případ budoucí sociální události a nebo občana zajišťuje někdo jiný. Dalším cílem je stanovení míry a forem sociální solidarity mezi občany (47).

Tyto cíle jsou nastoleny především proto, že se za posledních 30 let sociální výdaje značně zvýšily. Veliký tlak na sociální výdaje v současné době vyvolává vedle růstu nákladů na zdravotní péči i demografický faktor, kterým je stárnutí populace. Neméně výrazným faktorem, který hrál roli při stanovování těchto cílů, je také nezaměstnanost a potřeba zdokonalit a rozšiřovat vzdělávací systémy. Je samozřejmé, že schopnost národních ekonomik financovat sociální programy je omezena. Proto je nutno posilovat mentalitu občanské nezávislosti a odpovědnosti a úsilí lidí o změnu vlastního postavení společně s dalšími opatřeními. Důraz je proto kladen na jeden ze základních principů, který uvádí sociální politika, a to na princip subsidiarity. Při realizaci tohoto principu je ovšem nutné uplatňovat určitou míru dalšího z principů sociální politiky, principu solidarity (20).

### **Princip subsidiarity**

Princip subsidiarity je jedním ze základních principů sociální politiky. Podstatou tohoto principu je myšlenka, že každý je povinen pomoci nejprve sám sobě. Nemá-li tu možnost nebo nemá-li dostatečné schopnosti pro překonání nepříznivé situace, musí mu pomoci rodina. I rodina by si měla při řešení sociální situace nejprve pomoci vlastními silami a teprve po té, kdy se tato situace pro ní stane nepřekonatelnou, dovolává se pomoci jinde. Pokud se ptáme, kde o pomoc požádat? Literatura uvádí, že v tomto momentě přichází na řadu nadace, sdružení, církev a jiné občanské sdružení. Pokud se vyčerpají všechny předchozí možnosti, je k pomoci vyzýván stát. Povinností státu ovšem není na prvním místě realizovat tuto pomoc občanům. Jeho úkolem je především vytvoření podmínek k tomu, aby se tento princip mohl realizovat. Princip subsidiarity předpokládá výchovu obyvatelstva k převzetí zodpovědnosti za svou osobu. Současně musí stát neustále ověřovat, jak dalece se mohou jednotlivci či skupiny v konkrétních jednotlivých případech ve skutečnosti dle tohoto principu zachovávat. Bylo by bezpředmětné princip vyžadovat, pokud by nebyly nastavené podmínky tak, aby byl v daném státě funkční. Právě s tímto problémem se potýká celá řada států, pro něž nastavení těchto podmínek není jednoduchou záležitostí (19).

Pokud se podíváme do zahraničí, jsou zkušenosti s uplatňováním principu subsidiarity v jednotlivých státech světa rozdílné. Vždy záleží na více podmínkách současně. Důležitá je politická situace dané země, konkrétní podmínky v sociální sféře a možnosti uplatňování sociální politiky. Problémy s tímto principem se objevují především v zemích, které jsou označovány jako silné sociální státy. Tyto země se vyznačují tím, že pomoc sociálně slabým přichází především od státu (12).

### **Sociální solidarita**

Je zřejmé, že sociální solidarita souvisí především s utvářením, rozdělováním a přerozdělováním životních podmínek a prostředků jedinců a sociálních skupin v zájmu naplňování ideje sociální spravedlnosti (19).

Jedná se o hodnotu, kterou je nutno dodržovat, aby vedla k sociální soudržnosti společnosti, k prevenci sociálních konfliktů a k zajištění důstojného života všem občanům. Udržování sociální solidarity je výrazem toho, že člověk je sociální bytost. Proto je vždycky a za všech okolností svou existencí v jisté míře odkázán i na druhé, je závislý na soužití ve společnosti jako celku (20).

Instituce sociální politiky umožňují solidaritu mezi různými sociálními skupinami a uvnitř těchto skupin. Hovoří se o principech vzájemnosti a solidarity. Vzájemnost je chápána jako pomoc poskytovaná jednotlivým osobám, které ji potřebují, z prostředků získaných od ostatních participantů (účastníků). Na sociální solidaritu lze nahlížet z mnoha hledisek. Jedno z nich hovoří o solidaritě intergenerační a intragenerační. O intergenerační, tedy o solidaritě mezi generacemi, hovoříme tehdy, kdy mladí jsou solidární se starými (např. u starobních důchodů). Zatímco intragenerační vyjadřuje solidaritu uvnitř generací. Zde máme namysli solidaritu zdravých s nemocnými, bohatých s chudými, bezdětných s rodinami s dětmi, mezi rodinami s vyššími příjmy a rodinami s příjmy nižšími (47).

Zpočátku byla sociální solidarita zprostředkovaná institucemi sociálního státu založena na zájmu a ochotě širších společenských vrstev sdílet nerovnoměrně rozložená rizika. To znamená, že byla založena na principu kolektivní ochrany proti rizikům

moderní společnosti. V současné době se koncentruje zejména na vertikální redistribuci, tedy od vyšších příjmových skupin k nižším. Tento trend souvisí jak s růstem sociálních nerovností, který je v ČR stále více patrný, tak s ekonomickými tlaky na systémy sociálního státu. Roste totiž riziko chudoby a sociálního vyloučení, jež doprovázejí vývoj moderní společnosti s globalizovanou ekonomickou soutěží (48).

V současné moderní společnosti se tento princip uskutečňuje především pomocí redistribuční a transferové politiky státu. Tato politika, o které zde hovoříme, prosazuje zvyšování daňového zatížení vyšších příjmových skupin obyvatelstva. Získané finanční prostředky z těchto daní slouží ke zvyšování příjmů sociálně a ekonomicky slabším. Ovšem i tyto kroky mohou sebou přinášet řadu problémů, které musí sociální politika daného státu řešit. Solidarita může mít jak pozitivní, tak i možné negativní rysy, proto je třeba vždy posuzovat racionální míru jejího uplatnění zejména ze strany státu a jeho orgánů (12).

### ***1.1.1 Rodina podle Zákona o státní sociální podpoře***

Za rodinu se pro účely tohoto zákona považuje, není-li dále stanoveno jinak, oprávněná osoba a společně s ní posuzované osoby, a není-li těchto osob, považuje se za rodinu sama oprávněná osoba. Tato definice se tedy neshoduje se zákonem o rodině, který rodinu chápe především jako manžele s dětmi (52).

Dávky státní sociální podpory, jak již bylo výše řečeno, jsou určeny především pro rodiny, a právě proto se zákon o státní sociální podpoře tak podrobně zabývá pojmem rodina. Při zjišťování nároku na dávky poskytované v závislosti na výši příjmu v rodině se přihlíží k příjmu této rodiny. Ale i u dávek poskytovaných bez ohledu na výši příjmů v rodině, je vymezení okruhu společně posuzovaných osob (tj. rodiny) důležité, a proto se zákon pro některé situace na vymezení pojmu rodiny odvolává. Důležitý je také fakt, že žádná z osob nemůže být společně posuzovanou osobou ve více rodinách, jde-li o společně posuzované osoby pro účely přídatku na dítě, sociálního příplatku a rodičovského příspěvku (6).

### ***1.1.2 Společně posuzované osoby***

Společně posuzovanými osobami jsou podle zákona o státní sociální podpoře:

- a. nezaopatřené děti,
- b. nezaopatřené děti a rodiče těchto dětí; za rodiče se považují i osoby, jimž byly nezaopatřené děti svěřeny do péče nahrazující péči rodičů na základě rozhodnutí příslušného orgánu, manžel rodiče nebo uvedené osoby, vdovec nebo vdova po rodiči nebo uvedené osobě a druh (družka) rodiče nebo uvedené osoby,
- c. manželé nebo druh a družka, nejde-li o rodiče posuzované podle písmene b),
- d. nezaopatřené děti, jejich rodiče, pokud jsou nezaopatřenými dětmi a jsou osamělí, rodiče [písmeno b)] těchto rodičů, pokud s oprávněnou osobou spolu trvale žijí a společně uhrazují náklady na své potřeby.

Podmínka, že osoby spolu trvale žijí a společně uhrazují náklady na své potřeby, se považuje vždy za splněnou, jde-li o

- a. nezletilé nezaopatřené dítě a jeho rodiče; pokud rodiče dítěte jsou rozvedeni, posuzuje se jako osoba společně posuzovaná s nezaopatřeným nezletilým dítětem rodič, s nímž dítě společně žije, a bylo-li uvedeným rodičům svěřeno dítě do společné nebo střídavé výchovy obou rodičů, posuzuje se s nezaopatřeným nezletilým dítětem rodič určený na základě dohody těchto rodičů s tím, že tuto dohodu mohou rodiče změnit vždy jen k prvnímu dni kalendářního čtvrtletí,
- b. zletilé nezaopatřené dítě a jeho rodiče, jestliže rodiče a dítě jsou v témže bytě hlášeni k trvalému pobytu,
- c. manžele (52).

Je-li nezaopatřené dítě v plném přímém zaopatření ústavu (zařízení) pro péči o děti nebo mládež, považuje se za rodinu samo toto dítě.



Úřad státní sociální podpory může při rozhodování o dávkách v případech, kdy osoby spolu nejméně po dobu tří měsíců prokazatelně nežijí, rozhodnout, že se neposuzují jako osoby společně posuzované.

Za osamělého rodiče se pro účely tohoto zákona považuje rodič, který je svobodný, ovdovělý nebo rozvedený, pokud nežije s druhem. K druhovi (družce) se jako ke společně posuzované osobě přihlíží jen tehdy, žije-li s oprávněnou osobou alespoň tři měsíce.

Společně posuzovanými osobami jsou i osoby, které se přechodně z důvodů soustavné přípravy na budoucí povolání, z důvodů zdravotních nebo pracovních zdržují mimo místo, kde jsou hlášeny k trvalému pobytu **(52)**.

Pro účely rodičovského příspěvku zákon zvlášť vykládá pojem rodič. Říká, že rodičem může být též jiná osoba než matka nebo otec dítěte, a to tehdy pokud převzala dítě do trvalé péče nahrazující péči rodičů. Takovéto dítě je dítě osvojené, jež bylo převzato do této péče na základě rozhodnutí příslušného orgánu, nebo dítě jehož rodič zemřel, nebo dítě manžela **(47)**.

### ***1.1.3 Rozhodný příjem a rozhodné období***

Některé dávky státní sociální podpory jsou poskytované v závislosti na výši příjmu v rodině. Příjem pro posouzení nároku na uvedené dávky se stanoví jako měsíční průměr příjmů rodiny připadajících na rozhodné období, kterým je kalendářní rok u přídatku na dítě a kalendářní čtvrtletí u sociálního příplatku a příspěvku na bydlení. Započitatelné příjmy, které jsou určující k výpočtu rozhodného příjmu pro nárok na dávky státní sociální podpory, jsou taxativně vymezeny. Soubor těchto příjmů je jiný, je-li rozhodným obdobím rok či kalendářní čtvrtletí. Podstatné je, že se u státní sociální podpory testuje příjem, nikoliv ovšem majetek rodiny. Zákon od 1. 1. 2008 do příjmu nově nezapočítává výživné, které v rozhodném období platila osoba dítěti, se kterým je pro účely stanovení rozhodného příjmu osobou společně posuzovanou. **(6)**.

#### **1.1.4 Nárok na dávky státní sociální podpory**

Nárok na dávku a její výše reflektuje životní minimum. Pod touto minimální hranicí příjmů občana, kterou životní minimum představuje, již nastává stav hmotné nouze **(15)**.

Životní a existenční minimum je upraveno zákonem č. 110/2006 Sb. o životním a existenčním minimu. Tento zákon **(53)** definuje životní minimum jako minimální hranici peněžních příjmů (dále jen "příjem") fyzických osob (dále jen "osoba") k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb a existenční minimum jako minimální hranici příjmů osob, která se považuje za nezbytnou k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb na úrovni umožňující přežití.

Zákon rozlišuje životní minimum jednotlivce a společně posuzovaných osob. Pro jednotlivce tato částka činí 3 126,- Kč. Pokud posuzujeme více osob společně, postupuje se v daném pořadí. Nejprve se posuzují ti, kteří nejsou nezaopatřenými dětmi, dále osoby, které jsou nezaopatřenými dětmi, a to podle věku osob od nejstaršího po nejmladší. Pro první osobu v domácnosti částka činí 2 880,- Kč. Pro druhou a další osobu v domácnosti, která není nezaopatřeným dítětem, je částka 2 600,- Kč. Pro nezaopatřené dítě ve věku od šesti let činí tato částka 1 600,- Kč, ve věku 6 až 15 let 1 960,- Kč a pro 15 až 26 let (nezaopatřené) 2 250,- Kč. Životní minimum je součtem všech částek životního minima jednotlivých členů domácnosti **(53)**.

Dávky státní sociální podpory náleží při splnění dalších podmínek pouze fyzické osobě, jestliže tato osoba a osoby společně s ní posuzované jsou na území České republiky hlášeny k trvalému pobytu. Za trvalý pobyt se považuje též pobyt cizince na území České republiky hlášeného k pobytu podle zvláštních právních předpisů upravujících pobyt cizinců na území České republiky s výjimkou žadatele o udělení azylu ubytovaného v pobytovém středisku Ministerstva vnitra ČR, a to ode dne, kterým uplynulo 365 dnů ode dne hlášení. Podmínka uplynutí 365 dnů ode dne hlášení se nezkoumá u dětí cizinců hlášených k pobytu na území České republiky a narozených na území České republiky do jednoho roku jejich věku.

Magistrát hlavního města Prahy nebo krajský úřad příslušný podle místa pobytu osoby může v odůvodněných případech prominout podmínku trvalého pobytu (47).

V souvislosti se vstupem České republiky do Evropské unie mají na některé dávky státní sociální podpory za stanovených podmínek právní nárok i občané Evropské unie. Tento nárok je upraven v Nařízení Rady (EEC) 1408/71 a 1612/68 (28).

### ***1.1.5 Řízení o dávkách státní sociální podpory***

V řízení o dávkách státní sociální podpory se obecně postupuje jako při správním řízení, tedy podle zákona č. 500/2004 Sb. správní řád. Zahájení řízení o přiznání dávky státní sociální podpory lze zahájit pouze na základě písemné žádosti oprávněné osoby, nelze jej tedy zahájit z moci úřední. Žádost se podává na předepsaném tiskopisu, který vydává Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. Podle uvedeného ustanovení správního řádu je řečeno, že pokud žádost nemá předepsané náležitosti nebo trpí-li jinými vadami, pomůže je správní orgán žadateli odstranit na místě nebo jej vyzve k jejich odstranění. K tomuto odstranění poskytne správní orgán přiměřenou lhůtu a poučí jej o následcích neodstranění nedostatků v této lhůtě. Současně je v pravomoci správního orgánu přerušit zahájeného řízení (6).

Řízení o změně výše již přiznané dávky nebo o jejím odnětí a stejně tak řízení o zastavení její výplaty lze zahájit na návrh oprávněné osoby. Existuje i druhá možnost, a to zahájení řízení z moci úřední příslušným úřadem. Zákon č. 261/2007 Sb. o stabilizaci veřejných rozpočtů zasáhl i do zahájení řízení o volbě nároku na rodičovský příspěvek. Zahájení bylo tímto zákonem doplněno. Zastupování v řízení o dávkách státní sociální podpory je rovněž upraveno odchylně od správního řádu. Způsobilost osob k právním úkonům je obecně upravena v občanském zákoníku. Zákon o státní sociální podpoře stanoví odchylku pouze pro nezletilého rodiče staršího 16 let, kterému se přiznává právo jednat v řízení o rodičovský příspěvek nebo porodné a být příjemcem těchto dávek (2).

### **1.1.6 Výkon státní sociální podpory**

Organizace tohoto systému je plně v rukou státních orgánů. Jedná se o systém univerzální. Od 1. dubna 2004 o dávkách státní sociální podpory rozhodují a dávky vyplácejí úřady státní sociální podpory, jimiž jsou

- úřady práce,
- v hlavním městě Praze úřady městských částí určené Statutem hlavního města Prahy,

a to podle místa trvalého pobytu osoby, která má na dávku nárok (oprávněná osoba). Odvolacími orgány jsou krajské úřady a Magistrát hlavního města Prahy **(6)**.

Toto ustanovení ovšem od 1. 1. 2009 dostalo změny a výkon agendy státní sociální podpory je od tohoto data v hlavním městě Praze převeden z městských částí na stát, tedy na Úřad práce hlavního města Prahy. Tento krok řeší nejednotnost financování nákladů na provádění SSP **(38)**.

### **1.1.7 Financování státní sociální podpory**

Jak již plyne z názvu tohoto systému, státní sociální podpora je plně financována ze státního rozpočtu. To znamená, že jeho prostřednictvím lze uskutečňovat sociální transfery ze státního rozpočtu směrem ke všem skupinám obyvatel. Na nárok na dávky státní sociální podpory se tedy předem nezabezpečujeme placením pojistného **(47)**.

Státní sociální podporu spravuje Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR a financuje tento systém ze své kapitoly ve státním rozpočtu. MPSV ČR je také kontrolním orgánem a kontroluje dodržování zákona. MPSV ČR je zároveň i odvolacím orgánem v řízení o dávkách státní sociální podpory **(45)**.

Jedná se ovšem o systém málo adresný a hrozil rozvrat veřejných financí. Bylo nutné situaci řešit, neboť beze změn byl stávající stav neudržitelný. Je zřejmé, že reálně hrozil rozkol veřejných financí. O problému jasně hovoří zveřejněná čísla Ministerstvem financí ČR. Výdaje jen na dávky státní sociální podpory stouply z 34 mld. Kč v roce 2006 na 56,2 mld. Kč v roce 2008, což nepředstavuje rozdíl

zanedbatelný. Problém byl ovšem i v zabudování automatických valorizací, které by způsobovaly, že výdaje na tento systém by výrazně stoupaly i nadále. Z těchto důvodů bylo nutné zaujmout k tomuto problému postoj. Vláda proto přijala zákon č. 261/2007 Sb. o stabilizaci veřejných rozpočtů (39).

**Tabulka 1)**

**Předpokládaný finanční dopad změn ve státní sociální podpoře a sociální péči na státní rozpočet (v mil. Kč)**

Navrhované úpravy	2006	2007	2008		
	Skutečnost	Schválený rozpočet	Současná právní úprava	Po realizaci úprav	Úspora
<b>Výdaje na SSP</b>	34 051	54 439	56 256	48 017	- 8 238
v tom					
- přídavek na dítě	11 033	10 789	10 225	7 426	- 2 799
- sociální příplatek	4 418	4 727	4 839	4 346	- 493
- rodičovský příspěvek	13 526	29 598	31 247	27 350	- 3 897
- porodné	1 591	1 856	1 849	1 298	- 551
- příspěvek při převzetí dítěte	10	12	10	10	0
- příspěvek na školní pomůcky	65	79	84	0	- 84
- pohřebné	513	530	515	100	- 415

Zdroj: MPSV (32)

Počet příjemců dávek SSP a s tím jdoucí ruku v ruce objem prostředků vyplacených na SSP je ovlivněn celou řadou faktorů. Patří mezi ně i demografický vývoj (počet narozených a nezaopatřených dětí), délka přípravy na budoucí povolání mládeže, počet neúplných rodin nebo rodin s nezaměstnaným členem, vývoj částek životního minima, vývoj příjmů domácností apod. (17).

## 1.2 Veřejné finance

Veřejné finance jsou základem stability a prosperity celé ekonomiky. Dosavadní hospodářská politika vlády ČR se snažila tlačit ekonomiku k hospodářskému růstu pouze za cenu neustálého zadlužování. Tato hospodářská politika není zdravá. Neefektivní je i státní dluh. Jelikož stát z něj musí platit, jako každý jiný, úroky. Státu chybí transparentní systém řízení veřejných výdajů. Hospodářská politika a sociální politika jsou vzájemně provázané. Jedna má vliv na druhou, ovšem sociální politika je na té hospodářské více závislá **(16)**.

Stoupající podíl mandatorních výdajů na celkových výdajích je hlavní příčinou prohlubování schodků státního rozpočtu a do budoucna i deficitů veřejných financí. Jelikož mandatorní výdaje jsou výdaje, které musí vláda investovat ze zákona, nelze se jim vyhnout. Mezi tyto výdaje patří dávky sociálního zabezpečení, státní příspěvek na penzijní připojištění a stavební spoření, dávky státní sociální podpory, dávky nezaměstnanosti atd. **(25)**.

Česká sociální politika se jako transformující se systém setkává s problémy v tomto směru přímo fatálně. Stav veřejných financí ji nutí znovu a znovu se zamýšlet nad tím, jak celý systém vyváženě nastavit. Bohužel do tohoto procesu vstupuje ještě další faktor, a tím je zájem vládnoucí politické strany. Jejím hlavním cílem je udržet si přízeň voličů a to mnohdy nenapomáhá skutečně efektivnímu a pro stát žádoucímu nastavení. Z výše uvedeného vyplývá, že čas k zahájení sociálních reforem byl již před několika lety, ten bohužel promarnily předchozí levicové vlády. Pokud by současná vláda s reformami nepřišla, mohla by ČR spadnout do dluhové pasti **(35)**.

### *1.2.1 Zákon č. 261/2007 Sb. o stabilizaci veřejných rozpočtů*

Přijetím zákona č. 261/2007 Sb. o stabilizaci veřejných rozpočtů byla spuštěna tak dlouho očekávaná první etapa reformy veřejných financí. Tento zákon byl v Poslanecké sněmovně přijat 21. srpna 2007, prošel Senátem 19. září a 5. října 2007 ho podepsal prezident ČR. Od 1. ledna 2008 tak dochází k řadě významných změn **(30)**.

Cílem úprav, obsažených v tomto zákoně, je zastavit růst finančních prostředků potřebných v sociální oblasti, neboť se významně podílejí na deficitu veřejných rozpočtů. Zákon zasáhl téměř do všech odvětví sociální politiky. Přinesl změny v oblasti životního a existenčního minima, v pomoci v hmotné nouzi, v systému sociálních služeb, státní sociální podpory, v nemocenském a důchodovém pojištění, dále v pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, v zákoníku práce a zákoně o zaměstnanosti. Změny mají jednak věcný (finanční), jednak dílčí, převážně legislativně-technický nebo upřesňující charakter **(33)**.

Celková výše sociálních mandatorních výdajů a trend jejich dalšího zvyšování byly neúměrné možnostem ekonomiky a významně ohrožovaly bilanci veřejných rozpočtů. Cílem je vytvořit adresnější systém vyplácení sociálních dávek a podporu rodin s dětmi přenést především do vytvoření moderní flexibilní rodinné politiky **(32)**.

V rámci těchto změn dochází k zúžení okruhu příjemců dávek státní sociální podpory (přídavek na dítě, sociální příplatek, pohřebné), některé dávky jsou sníženy (porodné), jiné zrušeny (příspěvek na školní pomůcky, příspěvek na zvýšené životní náklady). Jsou zrušeny automatické valorizace dávek státní sociální podpory a pomoci v hmotné nouzi. Podpora rodin byla přenesena do daňové oblasti, což je výhodné především pro rodiny s dětmi **(29)**.

Zákon se snaží vytvořit podmínky pro posílení soudržnosti rodiny, umožnit větší flexibilitu mateřské a rodičovské dovolené, snaží se posílit roli otce při péči o děti. Prosazuje větší možnosti krátkodobých pracovních úvazků, více motivuje zaměstnavatele k zaměstnávání rodičů vychovávajících děti či dalších na pracovním trhu znevýhodněných skupin. Podporuje zlepšení služeb pro rodinu, rozšiřuje dostupnost individuální péče o děti za přijatelných a jednoduchých podmínek **(29)**.

Podstata změn tkví ve zrušení přímé návaznosti většiny sociálních dávek na výši životního minima. Znamená to, že dávky životního a existenčního minima budou napříště chápány jako ochrana těch, kteří pomoc skutečně potřebují, nikoli jako základ pro výpočet dalších dávek. Odstraňuje se tím každoroční automatická valorizace všech dávek kromě důchodů. Vláda bude mít možnost životní minimum zvýšit, nebude

to ovšem její povinnost. Právě nebezpečný princip nastavení automatických valorizačních schémat způsoboval neúnosný růst povinných sociálních výdajů **(1)**.

Tato vazba byla odstraněna i při stanovení výše dávky. Tímto se docílí, že s růstem životních nákladů, které se promítnou do částek životního minima, nebudou automaticky růst dávky státní sociální podpory ani výdaje na ně **(14)**.

### ***1.2.2 Dopad reformy veřejných rozpočtů na sociální výdaje***

První statistiky ukazují pozitivní výsledek reformy veřejných rozpočtů ve vývoji sociálních výdajů. Tyto statistické údaje byly provedeny za měsíce leden až květen roku 2008. Počet vyplacených dávek státní sociální podpory v tomto období klesl oproti stejnému období v roce 2007 o 4 mil. dávek. Toto číslo představuje značnou úsporu, která je významná především v současné situaci české ekonomiky. Přesto bylo zaznamenáno, že čisté peněžní příjmy zaměstnanců s dětmi rostly rychleji než zaměstnanců bez dětí a v důsledku toho se výrazně posunula příslušná relace (o 5 %). Z výše uvedeného vyplývá, že reforma veřejných financí byla postavena tak, že snížení daní u zaměstnanců s dětmi je výrazně vyšší než snížení objemu dávek státní sociální podpory. To znamená, že rodiny s dětmi na reformě většinově vydělaly. Byl tedy splněn záměr vlády. Růst čistých peněžních příjmů zaměstnanců s dětmi dosáhl meziročně výše 11,3 % a byl výrazně vyšší než meziroční zvýšení životních nákladů zaměstnanců (7 %). Pokud budeme počítat úspory v korunách, ukázalo se, že v roce 2008 došlo k poklesu výdajů na dávky státní sociální podpory až o 12,5 mld. Kč oproti původnímu stavu před reformou na cca 43,7 mld. Kč. Přesto budou tyto výdaje o zhruba 10 mld. Kč vyšší než v roce 2006. Tyto čísla jasně ukazují, jak výdaje na státní sociální podporu meziročně rostou **(39)**.

I když tato čísla působí optimisticky, některé studie ukazují, že sociální cíle se daří daleko lépe zvládat státům s vysokými daněmi než státům s daněmi nízkými. Jasným příkladem tohoto jevu jsou výsledky severských zemích, kde je nejnižší míra chudoby při vysokých daních **(5)**.



### 1.3 Dávky státní sociální podpory

Existují dávky SSP, které jsou poskytovány v závislosti na výši příjmu v rodině. U těchto dávek je základním kritériem pro jejich přiznání příjmová situace rodiny. Bývají nazývány jako dávky testované. Patří sem:

- přídavek na dítě
- sociální příplatek
- příspěvek na bydlení

Ostatní dávky jsou poskytovány nezávisle na výši příjmu v rodině. Ty označujeme jako dávky netestované:

- rodičovský příspěvek
- dávky pěstounské péče
- porodné
- pohřebné (24).

Přičemž dávky pěstounské péče zahrnují čtyři dávky, a to dávku příspěvek na úhradu potřeb dítěte, odměnu pěstouna, příspěvek při převzetí dítěte a příspěvek na zakoupení motorového vozidla (6).

#### 1.3.1 Přídavek na dítě

Jedná se o obligatorní peněžitou opakující se dávku státní sociální podpory, která je určena nezaopatřeným dětem. Přídavek na dítě nahradil přídavky na děti, které byly do 31. 12. 1995 poskytovány jako dávka nemocenského pojištění (47).

Přídavek na dítě je základní dávkou státní sociální podpory pro rodiny s nezaopatřenými dětmi, která přispívá ke krytí nákladů spojených s výchovou a výživou dítěte (6).

Tento přídavek v současné době představuje základní formu pomoci rodinám s dětmi, jejichž prostřednictvím stát částečně kompenzuje těmto rodinám skutečnost, že dlouhodobě značnou částí svých příjmů zabezpečují potřeby svých dětí a v důsledku

toho mají tedy dlouhodobě nižší úroveň ve srovnání s rodinami bezdětnými při stejných pracovních zásluhách (19).

Nárok na přídavek na dítě má nezaopatřené dítě, i když za nezletilé nárok uplatňuje jeho zákonný zástupce. Nárok na přídavek se musí prokazovat každý rok, nejpozději do konce září, a to na kontaktních místech státní sociální podpory na úřadech práce a v Praze pak na úřadech městských částí (30).

### **Přídavek na dítě do 31. prosince 2007**

Přídavek na dítě byl po novele zákona v březnu 2006 poskytován v závislosti na výši příjmu rodiny za kalendářní rok ve třech výších, a to:

- zvýšené míře,
- základní míře,
- snížené míře.

Hranice příjmů rodiny byla stanovena násobkem životního minima rodiny. Do zvýšené výměry byla zahrnuta rodina, jejíž rozhodný příjem nepřevyšoval 1,5násobek životního minima rodiny, do základní výměry pak rodina, jejíž rozhodný příjem byl mezi 1,5 – 2,4násobkem životního minima rodiny, a konečně do snížené výměry rodina, jejíž rozhodný příjem byl mezi 2,4 – 4,0násobkem životního minima rodiny. Pokud příjem rodiny dosáhl nad 4 násobek životního minima rodiny, úřad státní sociální podpory nárok na dávku nepřiznal. Pokud se jedná o vyšší dávky, ta byla stanovena násobkem částky životního minima dítěte. Výše tohoto násobku byla odstupňována dle věku dítěte:

- zvýšená výměra- 0,36násobkem částky životního minima dítěte,
- základní výměra- 0,31násobkem částky životního minima dítěte,
- snížená výměra- 0,16násobkem částky životního minima dítěte.

S valorizací částek životního minima docházelo k automatické valorizaci přídavku na dítě (24).

## **Přídavek na dítě od 1. ledna 2008**

Nárok na tuto dávku nadále závisí na výši příjmu dítěte a osob s ním pro tyto účely společně posuzovaných. Posuzuje se tedy příjem rodiny dítěte, který nesmí převyšovat součin částky životního minima rodiny a koeficientu 2,40. Je však nově stanoven pevnými částkami jen v závislosti na věku dítěte. Pokud to shrneme, ke změně nároku na dávku tak dochází změnou výše příjmu rodiny nebo zvýšením životního minima a výše dávky se mění v závislosti na věku dítěte **(6)**.

Částečné omezení výplaty přídavku na děti má být vyváжено vysokými daňovými slevami (zvyšují se z 6 000 Kč na 10 680 Kč na dítě ročně), které kompenzují snížení některých sociálních dávek včetně kompenzace nárůstu spodní sazby snížené sazby DPH. Tento systém zvýhodňuje ty rodiny, kde aspoň jeden z rodičů pracuje. Je to zároveň částečně opatření proti zneužívání sociálního systému, kdy se oba dva rodiče snaží žít pouze ze sociálních dávek. Jsou tak více motivováni shánět si zaměstnání. Odstranění vazby výše dávky na životní minimum a stanovení dávky absolutními částkami zamezí automatické valorizaci těchto dávek. O případné změně výše bude rozhodovat vláda a Parlament **(32)**.

### ***1.3.2 Sociální příplatek***

Cílem dávky je pomáhat rodinám s nízkými příjmy krýt náklady spojené se zabezpečením potřeb jejich dětí. U této dávky je testován příjem rodiny za kalendářní čtvrtletí.

### **Sociální příplatek do 31. prosince 2007**

Nárok na sociální příplatek má rodič pečující alespoň o jedno nezaopatřené dítě, když příjem rodiny za rozhodné období nepřesahuje 2,20 násobek životního minima rodiny. Za příjem se považuje i rodičovský příspěvek a přídavek na dítě. Ve výši dávky se odráží nejen příjmy rodiny, kdy s rostoucím příjmem sociální příplatek postupně

klesá, ale i další rodinné situace. Sociální příplatek se zvyšuje v případech, kdy je dítě dlouhodobě těžce zdravotně postižené, dlouhodobě zdravotně postižené nebo dlouhodobě nemocné, zohledněny jsou také zdravotní postižení nebo osamělost rodiče. Vyšší sociální příplatek se poskytuje i rodinám, kde se narodilo více dětí současně, a to v době do tří let jejich věku, rodinám, kde dítě studuje na střední škole v denní formě studia nebo na vysoké škole v prezenční formě studia. (41).

### **Sociální příplatek po 1. lednu 2008**

Od 1. 1. 2008 se změnil koeficient určující okruh oprávněných osob ve vazbě na výši příjmu v rodině na 2,00 násobek životního minima. To způsobilo jak zúžení okruhu příjemců dávky, tak snížení dávky (26).

#### ***1.3.3 Příspěvek na bydlení***

Příspěvek na bydlení přispívá na krytí nákladů na bydlení rodinám či jednotlivcům s nízkými příjmy. Poskytování příspěvku podléhá testování příjmů rodiny za předchozí kalendářní čtvrtletí. Za příjem se považují i přídavek na dítě a rodičovský příspěvek. Oprávněnou osobou je vlastník nebo nájemce bytu, který splňuje stanovené podmínky nároku (34).

#### ***1.3.4 Rodičovský příspěvek***

Rodičovský příspěvek nahradil v roce 1990 mateřský příspěvek zavedený do našeho právního řádu v roce 1969, který byl (s výjimkami stanovenými zákonem) poskytován pouze ženám. Teprve od roku 2001 jsou podmínky nároku na rodičovskou dovolenou v ČR shodné pro muže i pro ženy. Stále ale přetrvává rozdíl mezi nárokem matky na mateřskou dovolenou a právem otců jen na rodičovskou dovolenou (21).

Lékařské, psychologické a sociologické výzkumy potvrdily, že první roky života dítěte jsou rozhodující nejen pro jeho vývoj fyzický, ale také pro vývoj psychický a pro

formování jeho charakteru. Správný rozvoj osobnosti dítěte může nejlépe zajistit dobré rodinné prostředí a péče rodičů. Dříve se uvádělo, že tímto rodičem má být zejména matka. Dnešním trendem je neupřednostňování ani matky, ani otce při péči o dítě (47).

Jde o dávku, která je určena rodiči v době, kdy není výdělečně činný, případně je jeho činnost omezena, protože osobně pečuje o malé dítě. Jedná se o dávku bez závislosti na příjmu, tedy se při poskytování této dávky netestuje příjem rodiny (19).

Nárok na rodičovský příspěvek má rodič, který po celý kalendářní měsíc osobně celodenně a řádně pečuje o nejmladší dítě v rodině. Řádnou, celodenní a osobní péči je třeba vykládat jako péči v rodině obvyklou, kterou takové dítě vyžaduje a která dostatečně zajišťuje duševní a fyzický vývoj dítěte. Další uváděnou podmínkou v této souvislosti je, že se všechny podmínky nároku na rodičovský příspěvek zkoumají vždy k nejmladšímu dítěti v rodině (6).

### **Rodičovský příspěvek do 31. prosince 2007**

Rodičovský příspěvek se poskytuje rodiči, který pečuje po celý kalendářní měsíc alespoň o jedno dítě ve věku do čtyř let nebo do sedmi let, jde-li o dítě dlouhodobě zdravotně postižené nebo dlouhodobě těžce zdravotně postižené. Náleží-li rodiči peněžitá pomoc v mateřství (peněžitá pomoc nebo nemocenské poskytované v souvislosti s porodem), vyplácí se rodičovský příspěvek jen tehdy, je-li vyšší, a to ve výši rozdílu. Výše rodičovského příspěvku byla po změnách zákonů v březnu 2006 odvozena od průměrné mzdy v nepodnikatelské sféře a činila 40 % této mzdy (pro rok 2007 činila jeho výše 7 582 Kč). Do rodiny se poskytuje jen jeden rodičovský příspěvek (jednomu z rodičů), i když v ní rodiče pečují o více dětí příslušného věku. Náleží-li dítěti, které zakládá nárok na rodičovský příspěvek, příspěvek na péči, náleží mu rodičovský příspěvek v poloviční výši (24).

Původní podmínka nároku- výdělečná činnost nebo omezený příjem z výdělečné činnosti byla s účinností od 1. 1. 2004 zrušena. Znamená to, že se nesleduje, je-li rodič výdělečně činný. Rodič si může zlepšovat sociální situaci rodiny, neboť jeho příjmy nebudou sledovány. Dítě zakládající nárok na dávku může být umístěno v jeslích nebo

jiném předškolním zařízení jen po omezenou dobu danou zákonem. Podmínka celodenní péče o dítě by nebyla splněna, bylo-li by dítě umístěno v jeslích nebo jiném zařízení pro děti déle než 5 kalendářních dnů v měsíci (19).

Rodičovský příspěvek může být přiznán kterémukoliv z rodičů. Při péči o totéž dítě však náleží dávka jen jednomu, a to rodiči určenému na základě dohody rodičů. Je-li v rodině více dětí zakládajících nárok na rodičovský příspěvek, náleží při péči o tyto děti dávka jen jednomu z rodičů, a to rodiči určenému na základě jejich společné dohody (47).

Existují ovšem určitá specifika při posuzování nároků mužů na rodičovský příspěvek vzhledem k tomu, jakým způsobem jsou stanoveny podmínky nároku na peněžitou pomoc v mateřství, která náleží ženám, a jak jsou stanoveny podmínky nároku na peněžitou pomoc, která náleží mužům (6).

### **Rodičovský příspěvek od 1. ledna 2008**

Peněžítá pomoc v mateřství je sjednocena na 28 týdnů pro vdané a osamělé matky. Osamělé matky měly před 1. 1. 2008 nárok na 37 týdnů peněžité pomoci v mateřství. 37 týdnů trvá pouze po porodu víceročet.

Rodičovský příspěvek je koncipován ve vícerychlostní struktuře čerpání a ve třech výměrách stanovených v pevných částkách, a to:

zvýšená	-	Kč 11 400,-
základní	-	Kč 7 600,-
snížená	-	Kč 3 800,- (32).

Rodič má možnost si zvolit:

**rychlejší čerpání** rodičovského příspěvku – po peněžité pomoci v mateřství (PPM) ve zvýšené výměře do 24 měsíců věku dítěte ve výši 11 400,- Kč měsíčně. Nárok na toto rychlejší čerpání může využít pouze ten, kdo splnil podmínku, že rodiči vznikl nárok na peněžitou pomoc v mateřství nebo peněžitou pomoc nejméně ve výši 380,- Kč za kalendářní den z důvodu porodu nebo převzetí dítěte zakládajícího nárok

na rodičovský příspěvek do péče. Dále, že rodič nejpozději do konce kalendářního měsíce následujícího po kalendářním měsíci, v němž dítě zakládající nárok na rodičovský příspěvek dosáhlo 22 týdnů života nebo 31 týdnů života, narodily-li se zároveň 2 nebo více dětí, provedl volbu, podle níž se rozhodl, že chce pobírat rodičovský příspěvek v uvedené výši do 2 let věku dítěte (6).

**klasické čerpání** rodičovského příspěvku - po PPM v základní výměře do 36 měsíců věku dítěte. Pokud rodič neuplatnil nárok nebo nesplnil podmínky pro rychlejší čerpání, náleží mu příspěvek do výše 7 600,- Kč měsíčně, a to až do 21 měsíců věku dítěte. Pro tento nárok nemusí rodič provádět žádnou volbu. Po dovršení 21 měsíců života dítěte se rozhoduje, v jaké výši a po jakou dobu bude nadále poskytován rodičovský příspěvek. Pokud rodič chce pokračovat nadále v příspěvku ve výši 7 600,- Kč měsíčně do 3 let věku dítěte, musí být splněna další podmínka. Musí o tuto volbu požádat do konce kalendářního měsíce, v němž dítě dosáhlo 21 měsíců věku. Dále, že rodiči vznikl nárok na peněžitou pomoc v mateřství, peněžitou pomoc nebo nemocenské poskytované v souvislosti s porodem, z důvodu porodu nebo převzetí dítěte zakládajícího nárok na rodičovský příspěvek do péče. Není již omezeno výši peněžité pomoci v mateřství (6).

**pomalejší čerpání** rodičovského příspěvku - po PPM nebo od narození dítěte náleží v základní výměře (7 600,- Kč) do 21 měsíců věku dítěte a dále ve snížené výměře (3 800,- Kč) do 48 měsíců věku dítěte. Pokud rodič nesplnil podmínky pro rychlejší čerpání ani pro klasické čerpání, bude mu od kalendářního měsíce následujícího po kalendářním měsíci, v němž dítě dosáhlo 21 měsíců věku, automaticky přiznáno pomalejší čerpání. Toto platí i v případě, že žádný z rodičů neprovedl volbu rodičovského příspěvku. Při tomto čerpání nezáleží na tom, zda vznikl nárok na některou z dávek nemocenského pojištění poskytovanou v souvislosti s narozením dítěte (32).

Volba doby a výše čerpání PPM a rodičovského příspěvku se vztahuje vždy k nejmladšímu dítěti v rodině. Tuto volbu může provést pouze rodič, který má nárok na rodičovský příspěvek v době této volby, a tato volba byla provedena na základě

písemné žádosti. Vybraná možnost čerpání je již nezměnitelná a nelze uplatňovat zpětně, a to ani při střídání rodičů v pobírání rodičovského příspěvku.

U zdravotně postižených dětí je zachován nárok na rodičovský příspěvek do sedmi let věku dítěte v základní výměře (7 600,- Kč). Od posouzení dítěte jako dítěte dlouhodobě zdravotně postiženého nebo dlouhodobě těžce zdravotně postiženého (nejdříve v prvním roce života dítěte) by se poskytoval rodičovský příspěvek v základní výměře do sedmi let života dítěte bez ohledu na zvolenou možnost čerpání rodičovského příspěvku před posouzením zdravotního stavu dítěte **(6)**.

Přestože díky změnám, které nastaly v souvislosti s přijetím zákona č. 261/2007 Sb., dojde k mírnému snížení celkového objemu výdajů na rodičovský příspěvek, stále u nás bude tento systém patřit mezi nejštedřejší v Evropě. Objem vyplácených dávek zůstane výrazně vyšší než koncem roku 2006. Čtyřleté pobírání rodičovského příspěvku není zavedeno nikde jinde v Evropě. Úpravy sociálních dávek, mimo jiné i rodičovského příspěvku, budou kompenzovány snížením daní a zavedením celé řady dalších pro-rodinných opatření. Vytvořením tří možností čerpání se rodičům umožní rozhodnout se flexibilně o době návratu do zaměstnání. Pokud se rodič rozhodne zůstat doma tři roky, bude pobírat rodičovský příspěvek zhruba ve stejné měsíční výši jako dnes. Klasická tříletá rodičovská dovolená je mírně zvýhodněna. Sjednocení délky peněžité pomoci v mateřství pro vdané a osamělé matky znamená srovnání podmínek. Za situace, kdy se 30 % dětí v ČR rodí mimo manželství, se jednalo o velmi asociální opatření v neprospěch vdaných matek. Možnost rychlejšího čerpání rodičovského příspěvku je vázána na rodiče, u kterého peněžité pomoci v mateřství dosahuje alespoň výše 380,- Kč denně. Toto opatření by mělo bránit spekulativnímu využívání této rychlejší cesty, kdy by určitá část rodičů mohla kalkulovat, že si vyzvedne vyšší částku po dva roky a třetí, případně čtvrtý rok bude čerpat dávky z ostatních sociálních systémů - především ze systému hmotné nouze. Dá se předpokládat, že by takovéto zneužívání dávky, nebylo neobvyklým jevem, usuzujeme-li ze zkušeností s dosavadním zneužíváním sociálních dávek **(32)**.



## **Rodičovský příspěvek od 1. ledna 2009**

Nově od 1. 1. 2009 platí, že rodič, který pečuje o dlouhodobě zdravotně postižené nebo dlouhodobě těžce zdravotně postižené dítě, má nárok na rodičovský příspěvek také po dovršení 7 roků věku dítěte až do jeho 10let (od 1. 1. 2010 až do 15let) v případě, že tomuto dítěti nenáleží příspěvek na péči podle zákona o sociálních službách. Tento nárok náleží v nižší výměře, která činí 3 000,- Kč. Nově dále platí, že toto dítě může navštěvovat jesle, mateřskou školu nebo jiné obdobné zařízení pro děti předškolního věku v rozsahu nepřevyšujícím 6 hodin denně, dále může bez omezení navštěvovat přípravnou třídu základní školy nebo školu poskytující základní nebo střední vzdělávání.

Od 1. 1. 2009 může provést rodič volbu rodičovského příspěvku do dvou roků věku dítěte nejpozději do konce druhého kalendářního měsíce následujícího po měsíci, v němž dítě dovršilo 22 týdnů života (9).

### ***1.3.5 Dávky pěstounské péče***

Dávky pěstounské péče si kladou za cíl finančně podpořit náhradní rodinnou péči. Jsou nazvány dávkami pěstounské péče, ale náleží obdobně, jestliže poručník ustanovený soudem pečuje osobně o svěřené dítě. Dítě i pěstoun mohou vedle dávek pěstounské péče pobírat i další dávky státní sociální podpory, splní-li podmínky nároku na tyto dávky(6).

### **Příspěvek na úhradu potřeb dítěte**

Příspěvek na úhradu potřeb dítěte představuje nárok dítěte svěřeného do pěstounské péče. Příspěvek se poskytuje do dosažení zletilosti svěřeného dítěte nebo nejdéle do 26 let, jestliže jde o nezaopatřené dítě, které žije ve společné domácnosti s osobou, která byla do dosažení zletilosti jeho pěstounem.

## **Odměna pěstouna**

O odměně pěstouna se uvádí, že je určitým způsobem společenským uznáním osobě pečující o cizí dítě v pěstounské péči. Výše odměny činí součin životního minima jednotlivce a koeficientu 1.0 za každé svěřené dítě, tj. 3 126,- Kč měsíčně za jedno dítě.

## **Příspěvek při převzetí dítěte**

Účelem příspěvku při převzetí dítěte je přispět na nákup potřebných věcí pro dítě přicházející do náhradní rodinné péče. Výše příspěvku je stanovena pevnými částkami podle věku dítěte.

## **Příspěvek na zakoupení motorového vozidla**

Náleží pěstounovi, který má v pěstounské péči nejméně čtyři děti. Podmínkou nároku dále je, že vozidlo nesmí pěstoun používat pro výdělečnou činnost. Příspěvek je poskytován ve výši 70 % pořizovací ceny vozidla, resp. ceny opravy vozidla, nejvýše však 100 000,- Kč **(8)**.

### ***1.3.6 Pohřebné***

Stát prostřednictvím této dávky přispívá na úhradu nákladů souvisejících s vypravením pohřbu. Tuto pomoc poskytuje jednorázovou peněžitou obligatorní státní dávkou. Jedná se o dávku, pro jejíž přiznání se nevyžaduje testování příjmu žadatele. Je tedy poskytována bez závislosti na příjmu, jedná se o dávku netestovanou **(19)**.

Do 30. 9. 1995, tedy do doby než vstoupil v účinnost zákon o státní sociální podpoře, byla dávka pohřebného poskytována jako dávka nemocenského pojištění. Jedná se tedy o dávku s poměrně dlouhou tradicí **(47)**.

### **Pohřebné před 31. prosincem 2007**

Nárok na pohřebné měla osoba, která vypravila pohřeb osobě, která měla ke dni smrti trvalý pobyt na území České republiky, nebo byl-li pohřeb vypraven v České republice. Tento nárok na pohřebné vznikl dnem pohřbení podle zvláštního právního předpisu. Výše dávky pohřebného byla stanovena pevnou absolutní částkou, která činila 5 000,- Kč. Jedná se o dávku státní sociální podpory, jejíž výše není odvozena od částek životního minima (47).

### **Pohřebné po 1. lednu 2008**

Od 1. 1. 2008 došlo k zásadnímu zúžení okruhu osob, jimž vznikne nárok na pohřebné, a to pouze na osoby, které vypraví pohřeb nezaopatřenému dítěti. Dále nárok vzniká také osobám, které vypraví pohřeb osobě, jež je rodičem nezaopatřeného dítěte. Oprávněnou osobou je fyzická osoba s trvalým bydlištěm na území České republiky a podmínku trvalého pobytu ke dni úmrtí na území České republiky musí splňovat i zemřelý. Již tedy neplatí, že ke splnění podmínek stačilo, aby byl pohřeb vypraven na území ČR i v případě, že zde zemřelý neměl trvalý pobyt. Oprávněnou osobou nemůže být jiná než fyzická osoba, která nemusí být se zemřelým v příbuzenském vztahu (6).

Pod pojmem „vypravení pohřbu“ je třeba rozumět zajištění pohřbení zemřelého. Přitom forma pohřbu a výše nákladů může být různá a nemá na nárok na pohřebné vliv. Může jít o zajištění nákladného pohřbu s obřadem spojeného se zakoupením rodinné hrobky a na druhé straně může jít o pohřeb bez obřadu zakončený rozptylem popele. S ohledem na podmínku, aby byl pohřeb vypraven v ČR, je pod tímto pojmem třeba chápat nejen zaplacení některých nákladů spojených s pohřbem, ale u zemřelých osob, které neměly trvalý pobyt na území ČR, též uložení ostatků na území ČR. Oproti tomu, jde-li o zemřelého, který na území ČR trvalý pobyt měl, není na překážku pohřeb v cizině, je-li oprávněným rovněž ten, kdo je hlášen k trvalému pobytu v ČR (6).

Vzhledem k tomu, že nárok na pohřebné může uplatnit více osob a v některých případech se opravdu několik osob na nákladech pohřbu podílí, je v zákoně výslovně stanoveno, že dávka v těchto případech náleží jen jednou, a to osobě, která uplatní nárok na dávku jako první **(52)**.

Výše pohřebného je stanovena pevnou částkou. Nejedná se o částku odpovídající nákladům spojených s vypravením pohřbu, nýbrž o příspěvek na tyto náklady s pohřbem spojené. Přesto se ve výši dávky náklady na vypravení pohřbu odrážejí. Zákon obsahuje ustanovení zmocňující vládu ke zvýšení této dávky, a to v návaznosti na růst spotřebitelských cen zjišťovaných Českým statistickým úřadem. Částka činí 5 000,- Kč **(6)**.

## **2 CÍL PRÁCE A HYPOTÉZY**

### **2.1 Cíle práce**

Tato práce si klade dva cíle:

1) Prvním cílem je zmapovat názory veřejnosti na změny v systému dávek státní sociální podpory, které vznikly v souvislosti s přijetím zákona č. 261/2007 Sb. o stabilizaci veřejných rozpočtů.

Tento cíl má dílčí cíle:

- a) Zjistit postoje veřejnosti na výraznou redukci cílové skupiny příjemců dávky pohřebného.
- b) Zjistit názory příjemců i širší veřejnosti na vyplácení rodičovského příspěvku ve třech rychlostních stupních.
- c) Zjistit názory příjemců i širší veřejnosti na změny ve vyplácení dávky přídavek na dítě.

2) Druhým cílem je zmapovat zkušenosti administrátorek dávek ze systému státní sociální podpory se změnami vzniklými v souvislosti s přijetím zákona č. 261/2007 Sb.

### **2.2 Hypotézy**

Hypotéza 1: Veřejnost se staví k omezení okruhu příjemců dávky pohřebného dle zákona č. 261/2007 Sb. odmítavě.

Hypotéza 2: Příjemci rodičovského příspěvku dle zákona č. 261/2007 Sb. upřednostňují klasické čerpání tohoto příspěvku.

Hypotéza 3: Veřejnost akceptuje kritérium pro přiznání dávky přídavek na dítě, kdy příjem rodiny dítěte nesmí převyšovat součin částky životního minima rodiny a koeficientu 2,40.

### 3 METODIKA

#### 3.1 Použité metody sběru dat

Pro naplnění prvního stanoveného cíle této diplomové práce je použito kvantitativního šetření. K testování hypotéz a primárnímu sběru dat je použita metoda dotazování, technika dotazník (viz. příloha č.1).

Dotazník je nejpoužívanější prostředek ke sběru dat. Jedná se v podstatě o standardizovaný soubor otázek, jež jsou předem připraveny na určitém formuláři. Pro dotazník je typické, že výzkumník není přítomen při vyplňování dotazníku. Dotazník by měl obsahovat všechny podstatné problémy, na něž v dotazníku hledáme odpověď, aby nebylo nutné dělat nákladná došetřování **(18)**.

Dotazník byl vytvořen pro potřeby výzkumu a tvoří jej soubor 14 otázek. Nejprve jsou uvedeny otázky identifikační, dále je dotazník rozdělen do třech částí dle jednotlivých dávek, které jsou v práci zkoumány.

Používané otázky jsou uzavřené, otevřené, ale též polouzavřené, které jsou kombinací obou předešlých.

Druhý cíl je naplněn pomocí kvalitativního šetření. Použitou metodou v tomto případě je dotazování, technika volný rozhovor. Rozhovory v této práci jsou prováděny face to face.

Tato technika představuje terénní sběr informací, při kterém jsou potřebné informace od zkoumaných osob získávány prostřednictvím záměrně cílených otázek kladených respondentovi v rozhovoru vedeném face to face (tváří v tvář) nebo telefonicky. Zvolený volný rozhovor nemá přesnou formulaci otázek ani jejich závazné pořadí **(10)**.

## **3.2 Charakteristika výzkumného souboru**

### **3.2.1 Zkoumaný soubor 1**

Pro účely kvantitativního výzkumu bylo osloveno 300 respondentů. Vybráni byli mechanismem prostého náhodného výběru. Byl zkoumán názor široké veřejnosti ve věku zletilosti, tedy ve věku 18-ti let a výše. Výběr respondentů není omezen faktem, zda jsou, či nejsou příjemci dávek ze systému státní sociální podpory. Dotazník byl rozdáván fyzicky a e-mailovou formou. Dotazníkové šetření probíhalo od 20. 12. 2008 do 20. 2. 2009.

Z rozdaných 300 dotazníků bylo vráceno 158 dotazníků. Pro neúplnost byly vyřazeny tři dotazníky. Při získávání výsledků této práce je tedy pracováno se 155 dotazníky. Tento počet představuje 52% návratnost.

### **3.2.2 Zkoumaný soubor 2**

Pro účely kvalitativního šetření bylo osloveno osm administrátorek dávek státní sociální podpory. Tyto administrátorky byly vybrány náhodným víceetapovým výběrem, kdy jsem nejprve náhodně volila úřady státní sociální podpory a v nich jsem náhodně vybírala jednotlivé administrátorky. Dvě dotazované administrátorky byly zaměstnankyněmi Úřadu práce ve Strakoniciích, 2 Úřadu práce ve Strakoniciích- výkon práce na Kontaktním místě SSP v Blatné, 2 Úřadu práce v Klatovech- výkon práce na Kontaktním místě SSP Klatovy a Sušice a poslední dvě administrátorky zaměstnankyně Úřadu práce v Benešově- výkon práce na Kontaktním místě SSP Votice. Zkoumaný soubor tedy představuje zástupce Jihočeského kraje, Západočeského kraje a Středočeského kraje.

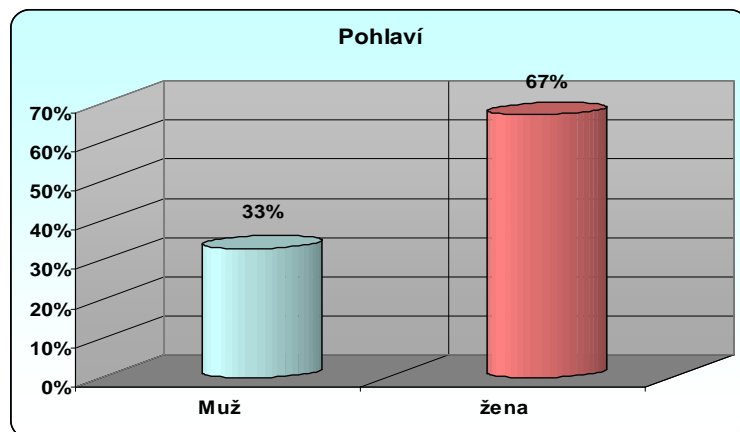
Rozhovory byly prováděny s každou dávkovou specialístkou individuálně v termínu od 9. 3. do 27. 3. 2009. Byly nahrávány na diktafon a později přepisovány. Pro účely práce nebyla podstatná identifikace dotazovaných, proto byla zachována jejich anonymita. Pro snazší interpretaci rozhovorů jsou jednotlivé dávkové specialístky očíslovány.

## 4 VÝSLEDKY

### 4.1 Výsledky kvantitativního výzkumu

#### Otázka č. 1: Pohlaví

Graf 1: Rozdělení respondentů dle pohlaví (v %)

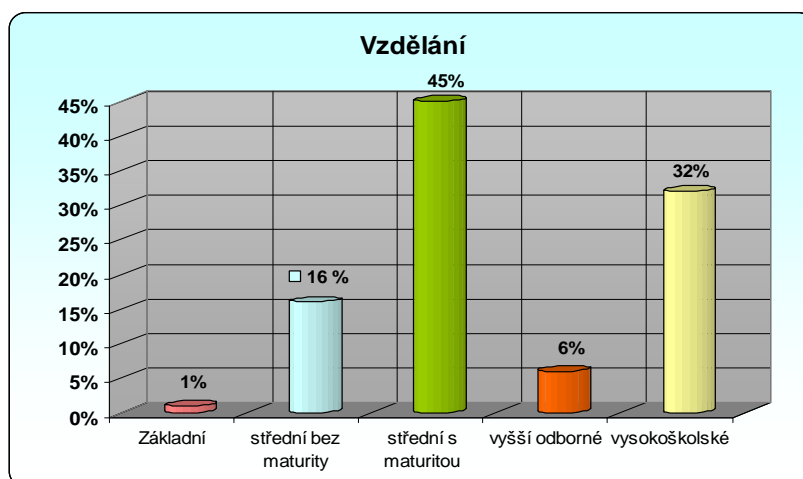


Zdroj: vlastní výzkum

První graf znázorňuje rozložení respondentů z hlediska pohlaví. Větší zastoupení v tomto dotazníkovém šetření mají ženy a to ve 2/3, zbylá 1/3 náleží mužům.

#### Otázka č. 2: Vzdělání

Graf 2: Rozložení respondentů dle dosaženého vzdělání (v %)



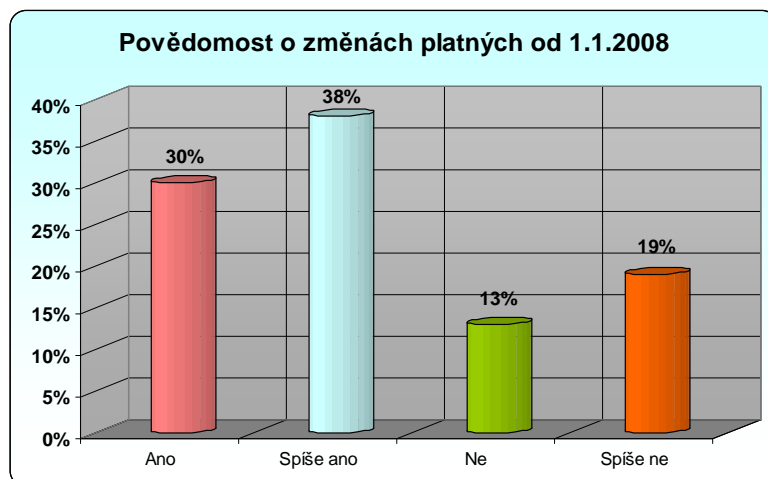
Zdroj: vlastní výzkum



Nejvíce respondentů uvedlo, že dosáhlo středního vzdělání s maturitou. Takto odpovědělo 45% dotázaných. Další nejpočetnější skupinou jsou vysokoškolsky vzdělaní respondenti, kterých bylo zaznamenáno 32 %. Zbývající pořadí tvoří 16 % osob se středním vzděláním bez maturity, 6 % osob s vyšším odborným vzděláním a pouze 1 % patří osobám se vzděláním základním.

**Otázka č. 3: Víte o některých změnách platných od 1. 1. 2008, které nastaly v rámci poskytování dávek zaměřených především na rodiny s dětmi (přídavky na děti, porodné, pohřebné,...)?**

Graf 3: Povědomost veřejnosti o změnách ve státní sociální podpoře platných od 1. 1. 2008 (v %)



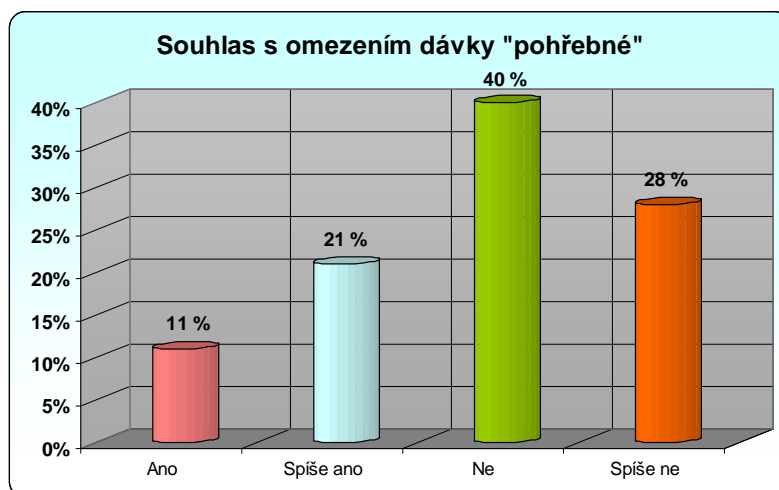
Zdroj: vlastní výzkum

Z výše uvedeného grafu můžeme vyčíst, že informovanost české veřejnosti o změnách ve státní sociální podpoře je poměrně vysoká. Větší část respondentů uvádí, že povědomost o této problematice má. „Spíše ano“ odpovědělo na tuto otázku 38 % a „ano“ uvedlo 30 % dotázaných. 19 % uvedlo, že spíše povědomost nemá a pouze 13 % uvedlo, že povědomost nemá žádnou.

## Část dotazníku věnovaná dávce „pohřebné“

### Otázka č. 4: Souhlasíte s omezením této dávky?

Graf 4: Souhlas s omezením dávky „pohřebné“ (v %)



Zdroj: vlastní výzkum

Zaznamenané odpovědi zcela zřejmě ukazují, že většina respondentů s omezením dávky pohřebného nesouhlasí. Nejvíce respondentů, tedy 40 %, odpovědělo jednoznačně „ne“ a 28 % „spíše ne“. Pouze 21 % s omezením spíše souhlasí a 11 % souhlasí.

### Otázka č. 5: Na základě čeho jste se právě takto rozhodli?

**Názory respondentů, kteří v předešlé otázce, zda souhlasí s omezením dávky pohřebného, odpověděli „ano“, či „spíše ano“.**

Nejčastěji respondenti, kteří souhlasí s omezením dávky pohřebného, vyjadřovali názor, že úmrtí a pohřeb je záležitost rodiny. Domnívají se, že postarat o zemřelého, by se měli pozůstalí, pro které by takovéto jednání mělo představovat naprostou samozřejmost. Respondenti vidí pohřbívání blízkých jako morální povinnost rodiny. Občané by měli převzít zodpovědnost za sebe a svou rodinu a neočekávat od státu pomoc i při této události.

Často respondenti přímo uváděli, že souhlasí se způsobem, jakým byla změna provedena a to i se všemi důsledky, které s sebou přinesla. Nevidí finanční nákladnost pohřbů jako důvod pro angažování státu. Zdá se jim ovšem vhodné zachování této dávky pro rodiny s nezaopatřenými dětmi, neboť takovou rodinu je třeba vždy chránit a obzvláště v této těžké situaci.

Že státní rozpočet má omezené finanční prostředky a není možné z něj čerpat všechny sociální dávky jako dosud, byl další z nejčastěji uváděných názorů. Respondenti si uvědomují ekonomickou situaci státu a štědrú sociální politiku, která do ní zasahuje. Domnívají se, že pokud má stát šetřit, je pohřebné tou pravou dávkou, u které je omezení možné provést.

### **Názory respondentů, kteří v předešlé otázce, zda souhlasí s omezením dávky pohřebného, odpověděli „ne“, či „spíše ne“.**

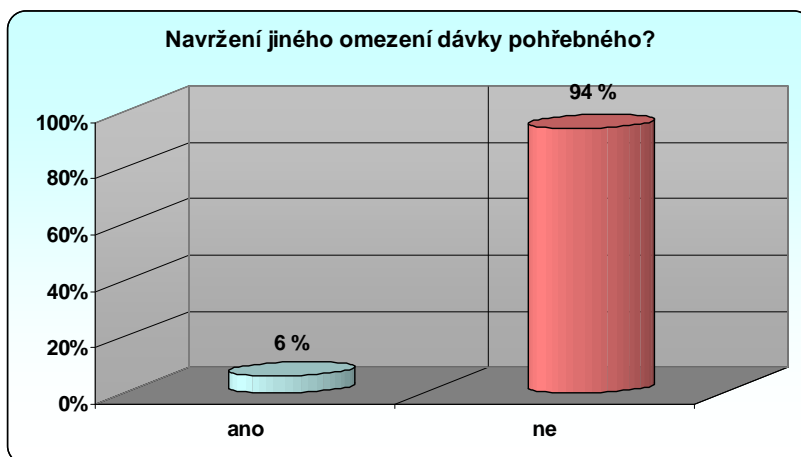
Největší zastoupení mezi odpůrci omezení této dávky měl názor, že dávka pohřebné by měla být vyplácená všem bez omezení. Nevidí důvod ji omezovat pouze pro rodiny s nezaopatřenými dětmi. Pokud přijde úmrtí v rodině, je zcela jedno, jakou rodinu to zasáhne, vždy se jedná o těžkou životní situaci. Pokud se stát angažuje dávkou porodného při narození, měl by se podílet i v této situaci nepříznivé.

Příliš vysoká cena pohřbů byl další nejčastěji uváděný argument, který obhajoval nesouhlas s omezením dávky pohřebného. Tito respondenti vidí dávku pohřebného pouze jako nepatrnou pomoc při úhradě velmi vysoké ceny za pohřeb. Úhradu pohřbu označují za tak významný zásah do rodinného rozpočtu většiny českých domácností, že by mohla způsobit finanční tíseň těchto rodin. Již náklady na základní potřeby jsou často pro rodiny jen těžko únosné.

Velká část respondentů považuje dávku pohřebné za základní sociální dávku, která je naprosto nutná. Pokud bude omezena takovým způsobem, jako to bylo od 1. 1. 2008 učiněno, přestává stát plnit svoji funkci ochrany občana v nepříznivé životní situaci.

### Otázka č. 6: Navrhoval/a byste jiné omezení této dávky?

Graf 5: Respondenti, kteří souhlasili s omezením dávky pohřebního, podle toho zda navrhují jiné omezení, či nenavrhují (v %)



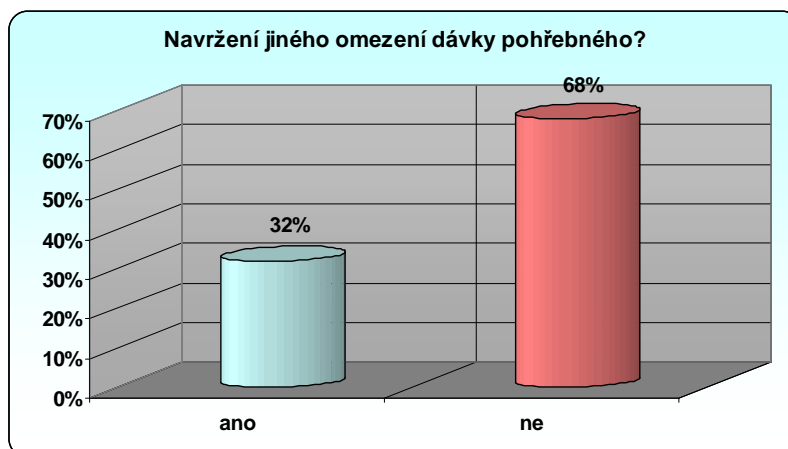
Zdroj: vlastní výzkum

Pouze 6 % z dotázaných, kteří souhlasili s omezením dávky pohřebního, navrhovalo jiné omezení dávky.

Návrhy těchto dotázaných představovaly vesměs odpovědi stejného významu. Všichni tyto respondenti by navrhovali, aby dávka byla vyplácena i žadatelům, jejichž příjmy se pohybují dlouhodobě pod částkou životního minima. Znamená to, že by zavedli u této dávky testování příjmů žadatelů. Tímto krokem by dávku pohřebního převedli mezi dávky testované.

Zbývajících 94 % by jiné omezení nenavrhovalo, současné omezení je pro ně plně přijatelné.

Graf 6: Respondenti, kteří nesouhlasili s omezením dávky pohřebního, podle toho zda navrhují jiné omezení, či nenavrhují (v %)



Zdroj: vlastní výzkum

Z dotazovaných, kteří nesouhlasili s omezením dávky pohřebního mělo 32 % respondentů vlastní návrh řešení. Ostatních 68 % vlastní návrh nemělo.

Nejčastějším návrhem, který byl ve výsledcích dotazníku zaznamenán, bylo převedení dávky pohřebního do dávek testovaných. Tito respondenti tedy navrhují, pokud je omezení dávky nutné, aby byl testován příjem jejích příjemců. Dávka by byla tudíž vyplácená pouze v případě, kdy je žadatel ve finanční tísní a není v jeho silách cenu pohřbu uhradit.

Dalším nejčastějším řešením bylo omezení dávky co do její výše. Tito respondenti zastávají názor, že vyplácení této dávky by mělo být bez jakéhokoliv testování plošné, pouze by snížili její výši. Ta by měla odpovídat alespoň minimálním nákladům na vypravení pohřbu. Přesná částka vyjádřena nebyla.

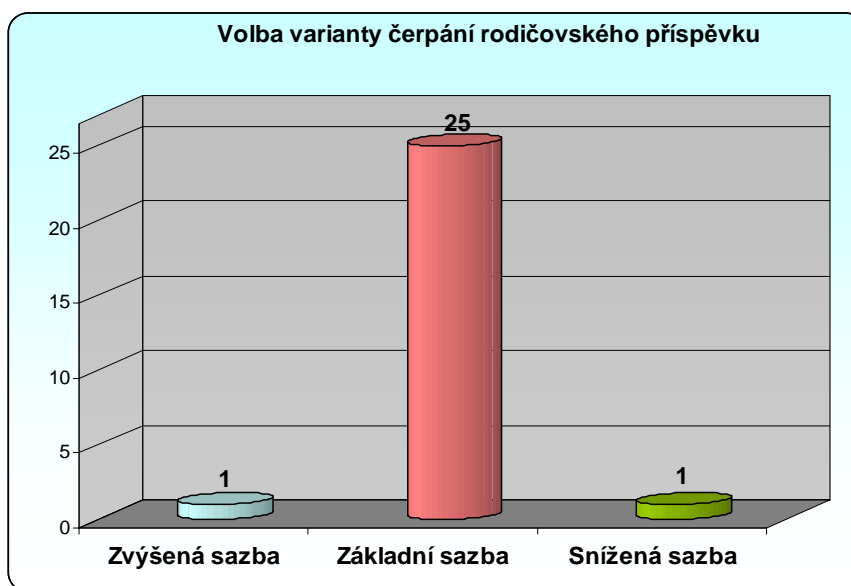
Ozýval se také návrh, aby částka zůstala ve stejné výši, jako byla před jejím omezením, ale aby se o ni stát podělil s nějakými dalšími institucemi. Žadatel by tedy obdržel stejnou částku, ale její výplata by nebyla plně hrazena ze státního rozpočtu. Jaké instituce by se na úhradě této dávky podílely, ale již uváděno nebylo.

## Část výzkumu věnovaná dávce „rodičovský příspěvek“

### Otázka č. 7: Jste příjemci dávky rodičovského příspěvku?

Většina respondentů, kteří se zúčastnili tohoto dotazníkového šetření, nejsou příjemci dávky rodičovského příspěvku, a to v celých 83 %. Pouze 17 % (to odpovídá 27 respondentům) příjemci této dávky jsou.

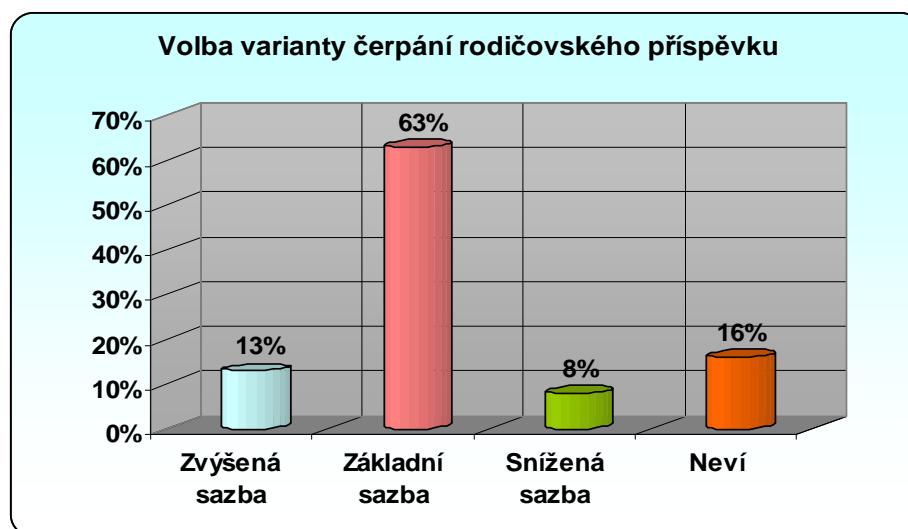
Graf 7: Volba varianty čerpání rodičovského příspěvku u respondentů, kteří jsou příjemcem dávky rodičovský příspěvek (v %)



Zdroj: vlastní výzkum

Graf 7 znázorňuje rozhodnutí respondentů, kteří jsou příjemci dávky rodičovský příspěvek, ve volbě varianty jeho čerpání. Ti si mohli volit ze třech dostupných variant. Naprostá většina, 25 příjemců, si zvolila základní sazbu rodičovského příspěvku. Zbylé dvě možnosti, zvýšenou a základní, využilo po jednom příjemci. Volba těchto ostatních možností je oproti základní sazbě zanedbatelná.

Graf 8: Volba varianty čerpání rodičovského příspěvku u respondentů, kteří nejsou příjemci dávky rodičovský příspěvek (v %)

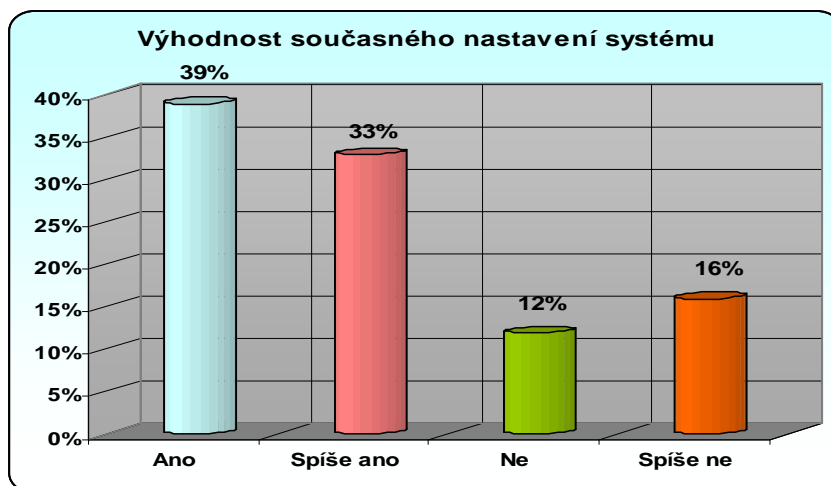


Zdroj: vlastní výzkum

Z respondentů, kteří nejsou příjemci dávky rodičovského příspěvku, by jich nejvíce volilo základní sazbu a to celých 63 %. Dalších 16 % nedovedlo volbu provést. 13 % by si zvolilo sazbu zvýšenou a pouhých 8 % sazbu sníženou.

**Otázka č. 8: Myslíte si, že možnost volby jednoho ze třech stupňů a následně i výše dávky vyplácení je pro rodiče přínosná?**

Graf 9: Výhodnost současného nastavení rodičovského příspěvku pro rodiče (v %)



Zdroj: vlastní výzkum

39% dotázaných se domnívá, že možnost volby jednoho ze tří stupňů a následně i výše dávky rodičovského příspěvku je pro rodiče přínosná. Dalších 33 % odpovědělo na tuto otázku „spíše ano“. Nejméně, tedy 12 %, odpovědělo „ne“. Tito respondenti se domnívají, že nové nastavení tohoto systému není pro rodiče přínosné. Konečně 16 % respondentů se domnívá, že nový systém pro rodiče přínosný spíše není.

Součástí této otázky bylo uvedení výhod či nevýhod, tak jak je vnímají respondenti.

**Výhody, které uváděli respondenti, kteří se domnívají, že současné nastavení systému rodičovského příspěvku je pro rodiče přínosný.**

Výhod současného nastavení rodičovského příspěvku byla v této otevřené otázce popsána celá řada. Nejčastější zmiňovanou výhodou byla samotná možnost volby. Dotázaní vidí svobodu svého rozhodnutí jako tu největší přednost celého systému. Každému toto nastavení umožňuje volit dle situace své rodiny. Volbu ovlivňuje finanční situace rodiny, rodinné zázemí a také individuální potřeby každého dítěte.



Další uváděnou výhodou představuje větší volnost při pohybu v rámci pracovně právních vztahů. Současné nastavení umožňuje především rodičům s vysokým kariérním postupem vrátit se velmi brzy do zaměstnání. Tato flexibilita je zásadní především u matek, kterým zaručuje větší šanci při skloubení svého profesního života s rodičovstvím. Jedná se o řešení diskriminujícího postavení žen jako matek v profesním životě.

S tím souvisí podpora těch, kteří chtějí pracovat a aktivně se podílet na své životní úrovni. Pokud nastoupí do zaměstnání před dovršením třech let věku dítěte, nejsou diskriminováni krácením obnosu peněz, který je jim ze systému vyplacen. Tento obnos je stejný pro všechny typy čerpání, což respondenti hodnotí jako spravedlivější než systém dosavadní. Jasně stanovení pravidel pro čerpání této dávky a možnost volby vedou k výchově k zodpovědného smýšlení žadatele. Přesto představuje jistotu pro každého z nich.

### **Nevýhody, které uváděli respondenti, kteří se domnívají, že současné nastavení systému rodičovského příspěvku není pro rodiče přínosný.**

Fakt, že žadatelé v době provádění nezměnitelné volby mohou jen těžko odhadnout jejich budoucí situaci, je pro tyto respondenty nejčastějším důvodem negativního hodnocení tohoto systému. Uvádí, že systém nutí žadatele stejně volit základní sazbu, neboť nechtějí riskovat situací, že se ve dvou letech věku dítěte ocitnou bez finanční podpory. Nemohou předem odhadnout, zda budou mít šanci se v té době vrátit zpět do zaměstnání. Stejně tak je těžké určit, zda seženou vhodné hlídání pro tak malé dítě. Obzvláště v situaci, která v tomto směru v České republice panuje. Každé dítě je individuální bytost, rodiče těžko odhadnou, zda jejich dítě bude natolik vyspělé a citově zralé, aby mohlo být bez rodiče celý den. Nezměnitelná volba je pro ně tudíž nepřijatelná.

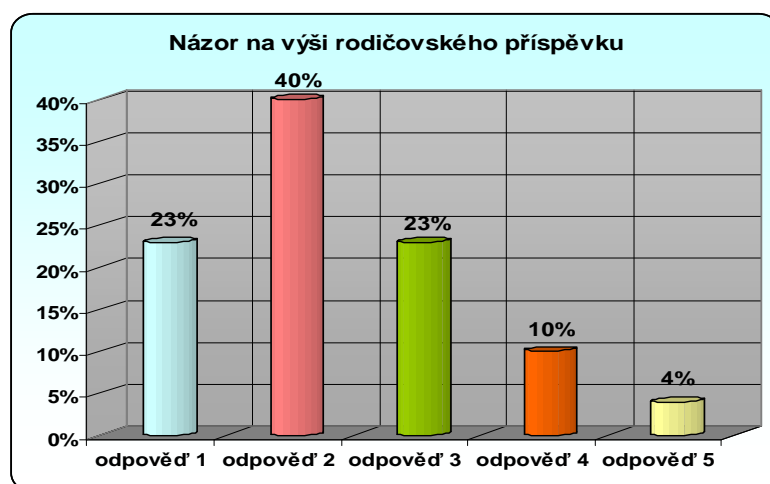
Dalším častým argumentem pro negativní hodnocení, je nucení matek k volbě mezi rodinou a penězi. Systém podporuje nástup rodičů do zaměstnání a nebere v potaz, že pro dítě je vhodné zůstat co nejdéle doma s matkou či otcem. První tři roky dítěte jsou v jeho životě zásadní.

System také zvýhodňuje matky, kterým se podařilo získat dobré postavení na trhu práce. Pouze ony mají možnost čerpat zrychlený příspěvek a mají možnost udržet si své pracovní postavení. Matky s nižším příjmem tuto volbu nemají a jejich pracovní pozice je tudíž více ohrožená, přestože právě ony by podporu na trhu práce potřebovaly nejvíce. Řada z nich by této možnosti využila při řešení složité ekonomické situace rodiny.

### Otázka č. 9: Co si myslíte o výši rodičovských příspěvků?

V této otázce měli respondenti možnost volit více variant současně. Celkově bylo zvoleno 209 možností. Jejich názorné zhodnocení je uvedeno v následujícím grafu.

Graf 10: Názory na výši rodičovského příspěvku (v %)



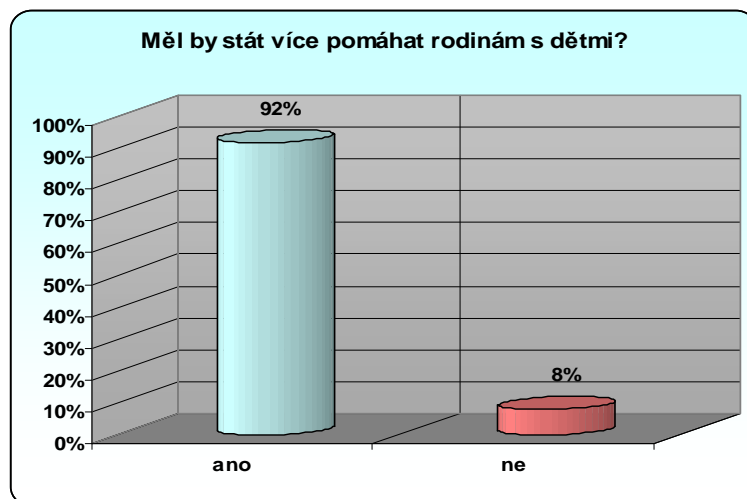
Zdroj: vlastní výzkum

Nejčastěji volenou odpovědí, byla odpověď 2. Byla vybrána ve 40 % ze všech provedených voleb. Tato odpověď říká, že výše příspěvku zohledňuje příjmové a výdajové možnosti státu. S 23 % z celkového množství odpovědí se na stejné pozici umístily odpovědi 1 a 3. Odpověď 1 uvádí, že výše příspěvku zdůrazňuje odpovědnost jedince sám za sebe, a odpověď 3, že výše příspěvku zohledňuje potřeby rodin a jejich dětí. S názorem, že výše příspěvku zdůrazňuje odpovědnost státu za občana (odpověď 4), se ztotožnilo 10 % ze všech odpovědí. Jinou odpověď zvolily zbývající 4 %.

Ti, co zaškrtili odpověď „jiné“, uváděli, že stát nejvíce zohledňuje potřeby nepřizpůsobivých rodin a tento přístup hodnotí jako nemotivující. Další názor říká, že výše příspěvku není odpovídající výši nákladů spojených s výchovou dítěte. Stát by měl rodinám více přispívat, pokud chce, aby rodiny děti měly. Také zaznělo, že stát dává prostor nezodpovědným rodičům. Výše příspěvku je pouze dalším politickým nástrojem, který je zneužíván politickými stranami pro svoji popularitu. Bohužel na tyto kroky spousta voličů slyší. Tato výše rodičovského příspěvku nemůže motivovat občany k vyšší porodnosti v ČR. Výše příspěvku je vzhledem k potřebám dítěte naprosto směšná. Žena/ muž na rodičovské dovolené, by měl/a být ohodnocen/a stejně jako zaměstnaní s průměrnou mzdou. Jedná se o zaměstnání pro stát daleko přínosnější než některá uměle vytvořená místa. Výše rodičovského příspěvku je nastavena tak, aby zvýhodňovala vysokopříjmové rodiny a znevýhodňovala rodiny s příjmem nižším.

#### Otázka č. 10: Domníváte se, že by měl stát více pomáhat rodinám s dětmi?

Graf 11: Názor respondentů na to, zda by měl stát více pomáhat rodinám s dětmi. (v %)



Zdroj: vlastní výzkum

Pouze 8 % respondentů se domnívá, že stát rodinám s dětmi pomáhá dostatečně. Zbýlých 92 % by bylo proto, aby stát rodinám s dětmi pomáhal více než dosud.

**Otázka č. 11: Zjišťuje kolik respondentů přišlo o dávku přídavek na dítě po zavedení změn k 1. 1. 2008**

Tabulka 1: Znázorňuje rozložení respondentů podle nároku na přídavek na dítě

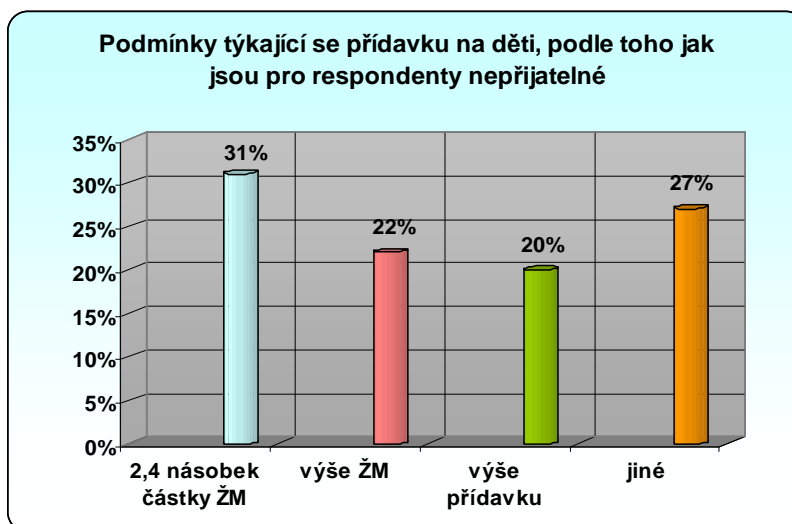
nebyl ani před 1.1.2008	byl do 1.1.2008		je až od 1.1.2008
	je i po 1.1.2008	není již po 1.1.2008	
108	8	37	2

Zdroj: vlastní výzkum

70 % dotázaných dávku přídavek na dítě bezprostředně před 1. 1. 2008 nepobíralo. 29 % tuto dávku před 1. 1. 2008 pobíralo. Z nich většina o nárok na tuto dávku k 1. 1. 2008 přišlo, pouze přibližně ¼ nárok na tuto dávku zůstal i po změnách. Pouze 1 % ze všech dotázaných nárok na tuto dávku vznikl splněním podmínek až po 1. 1. 2008.

**Otázka č. 12: Které podmínky týkající se přídavku na děti jsou pro Vás obtížně akceptovatelné?**

Graf 12: Podmínky týkající se přídavku na děti podle toho, jak je respondenti označili jako pro ně nepřijatelné (v %)



Zdroj: vlastní výzkum

Nejnepříjemnějším je pro respondenty, a to v 31 %, koeficient 2,40, který jako součin s částkou životního minima vytváří základ pro posuzování příjmů rodiny. Je tedy východiskem při posuzování přiznání/ nepřiznání dávky. Další v pořadí dle počtu odpovědí byla odpověď „jiné“. Tuto variantu zvolilo 27 % dotázaných. Pro 22 % respondentů je neakceptovatelná výše životního minima. Nejméně, 20 % respondentů, se vyjádřilo pro vyšší přídavku na dítě.

### **Důvody respondentů, proč je pro ně neakceptovatelná podmínka, že pro přiznání přídavku nesmí rozhodný příjem rodiny přesáhnout 2,4násobek životního minima**

Stanovený koeficient způsobil vyloučení rodin, které tuto dávku opravdu potřebují. Tyto rodiny nesplnily dané podmínky přesažením rozhodného příjmu rodiny často jen o pár korun. Není ovšem výjimkou, že se životní úroveň právě těchto rodin pohybuje velmi nízko a přídavek byl pro ně významným přínosem do rodinného rozpočtu.

Další početný názor vyjadřoval návrh, že by se dávka měla vyplácet plošně. Jelikož jde o přídavek na dítě a nárok na něj má dítě samotné, neměl by se mezi jednotlivými dětmi dělat rozdíl. Stát současným nastavením nepodporuje pracující rodiče.

Zpětné posuzování příjmů je dalším problémem, který byl uváděn. Příjem zjišťovaný tímto způsobem vůbec nemusí odpovídat faktické aktuální situaci rodiny. Změna koeficientu při zjišťování nároku na tuto dávku způsobila znevýhodnění střední vrstvy obyvatelstva.

### **Důvody respondentů, pro které je neakceptovatelnou podmínkou, týkající se přídavku na dítě, výše životního minima**

Výše životního minima je stanovena tak nízko, že se z ní dá přežít jen velmi obtížně. I když se jedná o částku, která by měla zohledňovat pouze výživu rodiny,

hodnotí ji respondenti jako naprosto nedostatečnou. Rozhodně by neumožňovala rodině se v rozumné míře zdravě stravovat.

### **Důvody respondentů, pro které je neakceptovatelnou podmínkou, týkající se přídavku na dítě, výše přídavku na dítě**

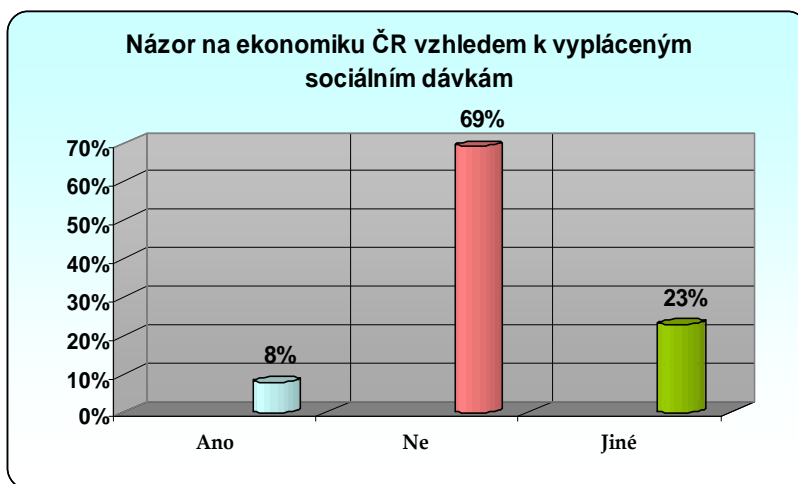
Dvě třetiny respondentů z těch, kteří zvolili tuto variantu, hodnotí současnou výši přídavku na dítě natolik nízkou, že nekryje ani základní potřeby dítěte. Pro rodiče je tato částka tudíž nepodstatná a nemotivuje je k dalšímu rozrůstání rodiny. Není tedy v souladu se současnými pronatalitními opatřeními státu. Mezi odpověďmi se dokonce vyskytly názory, že tato výše je naprosto směšná.

### **Důvody respondentů, kteří si jako neakceptovatelnou podmínku, týkající se přídavku na dítě, nevybrali žádnou z předešlých**

Zde bylo jako důvod uváděno zneužívání této dávky nepřizpůsobivými občany, kteří se o děti ani řádně nestarají. Respondenti se domnívají, že jde o nárok dítěte. Ptají se, proč tedy některé z nich diskriminovat? Navrhují plošné vyplácení. Nelíbí se jim, že se při zjišťování nároku nepřihlíží k tomu, zda je rodič samoživitel, a také hodnotí jako naprosto nevyhovující způsob výpočtu této dávky. Předchozí nastavení, které platí do konce roku 2007, se jim zdálo spravedlivější. Další problém vidí v posuzování příjmu, který je rozhodný pro přiznání této dávky. Toto posuzování pobíhá z příjmů za předchozí rok. Respondentům se toto jeví jako nevhodné, neboť nezohledňuje aktuální situaci rodiny. Dalším často uváděným důvodem je složitá administrativa, která je finančně velmi nákladná. Složitost této administrativy změna ještě více prohloubila. Ušetřené peníze by se mohly vložit do výše této dávky.

**Otázka č. 13: Domníváte se, že ekonomika ČR je natolik silná, aby stát mohl vyplácet všechny sociální dávky?**

Graf 13: Názor na ekonomickou situaci ČR vzhledem k vypláceným sociálním dávkám (v %)



Zdroj: vlastní výzkum

Pouze 8 % dotázaných se domnívá, že ekonomika ČR je natolik silná, aby si stát mohl dovolit vyplácet všechny sociální dávky, které v současné době poskytuje. Zatímco celé 2/3 respondentů odpovídaly, že ekonomika ČR není dost silná na vyplácení všech sociálních dávek.

Zbývající respondenti zvolili odpověď „jiné“. Ti měli prostor pro vyjádření svého názoru na tuto otázku. Domnívají se, že pokud by stát neprohrával arbitráže, snížil by platy politikům a nevyhazoval by zbytečné miliardy, měl by jistě na vyplácení sociálních dávek. Stát má dostatek peněz na vyplácení sociálních dávek opravdu potřebným, ostatní by se měli snažit sami. Také zaznělo, že pokud by stát zpřísnil kontrolu tam, kde se dávky zneužívají, zbylo by na opravdu potřebné peníze dostatek. Někteří se domnívají, že pokud půjdou sociální reformy tímto směrem, peníze budou zůstat na správných místech.

## 4.2 Výsledky kvalitativního výzkumu

### Rozhovor 1

První rozhovor jsem vedla na Úřadu práce- Lokální místo SSP Strakonice s dávkovou specialistkou ve věku 32 let. U rozhovorů byla zachována anonymita dotazovaných. Pro snazší interpretaci rozhovoru jsem tuto dávkovou specialistku označila č.1. Rozhovor byl proveden 17. 3. 2009, trval 45 min a byl nahráván na diktafon.

První část našeho rozhovoru se týkala dávky pohřebního. Na dotaz, jak hodnotí změnu, která přinesla výraznou redukci skupiny příjemců této dávky, se mi dostalo kladné reakce. Dávková specialistka č.1 hodnotí toto omezení jako správné a optimální. Říká *„jsem přesvědčená, že čerpání této dávky nebylo ve většině případů nutné. Domnívám se, že částku potřebnou na pohřeb mají starší lidé většinou naspořenou. Vypravení pohřbu těmto osobám tedy rodinný rozpočet jejich blízkých vůbec nezasáhne. Dávka byla pouhým přilepšením rodině. Pokud zemře někdo v produktivním věku, je většinou ekonomicky aktivní a tudíž má nějaké finanční prostředky naspořené. Pokud dávka náleží pouze v případě, že zemře nezletilé dítě nebo rodič nezletilého dítěte, zdá se mi to naprosto správné. V tomto případě stát chrání rodinu s nezaopatřeným dítětem, kterou je nutno vždy podporovat.“* S reakcemi ze strany veřejnosti se téměř neseťkává, jelikož žadatelé již na úřad nepřicházejí. Ale ti, jež nárok mají, většinou přijdou. Na vyzvednutí dávky mají preklusivní lhůtu jednoho roku, což je dostatečně dlouhé období na to, aby se po vzpamatování z tragédie, kterou smrt dítěte nebo rodiče nezaopatřeného dítěte opravdu je, pro dávku zastavili. Zda vznikají problémy s vypravováním pohřbů, zda se zhoršila kvalita pohřbívání, si administrátorka netroufla hodnotit.

Druhá část rozhovoru byla věnována rodičovskému příspěvku, který prošel asi těmi nejzásadnějšími změnami. Administrátorce se zdá nové nastavení oproti starému spravedlivější. Mezi rodiče je rozdán stejný obnos peněz a přitom si mohou volit délku čerpání dle jejich možností. Původní systém nebyl v tomto směru spravedlivý.



Pokud chtěl někdo pracovat a šel do zaměstnání dříve, neměl na zbývající peníze nárok. Příjemci toto většinou řešili tak, že s dítětem byli doma do tří let věku. Čtvrtý rok dítě dávali do mateřské školky a po uplynutí stanovené doby si jej vyzvedávali prarodiče. Sami si neomezeně vydělávali a přitom pobírali celou částku rodičovského příspěvku. Současné nastavení tento problém řeší jak u rodičů, kteří se můžou vrátit do zaměstnání, tak u rodičů, kteří o zaměstnání přišli. Z rozhovoru dále vyplynulo, že dávková specialista vidí veliký problém v nedostatečné ochraně rodičů na rodičovské dovolené v zákoníku práce. Tito rodiče jsou snadným cílem propouštění, obzvláště v dnešní ekonomické krizi. Ze zkušenosti uvádí, že si rodiče nejčastěji volí klasické čerpání. Důvodem tohoto rozhodnutí je nejistota budoucí situace. Rodiče těžko při provádění volby odhadnou svoji budoucí situaci. Volba se pak bohužel již nedá změnit. Rychlejší čerpání volí většinou dobře postavené ženy na trhu práce, případně rodiče, kteří do dvou let plánují druhého potomka. Pomalejší čerpání využívají většinou ti, kteří nemají jinou možnost.

Přídavek na dítě byl tématem třetí části tohoto rozhovoru. Administrátorka vyjádřila pochybnost o příliš přísném koeficientu pro výpočet nároku na přídavek na dítě. Díky němu o nárok přišla velká část dětí, které dosud nárok měly. Problém zaznamenala především u dětí samoživitelek, které mají často dvě zaměstnání, aby děti uživily. Když si nějakou korunu vydělají, tak jim stát přídavek odebere. Další problém, se kterým se při své praxi setkává, je posouzení skutečného příjmu rodiny. Do příjmu se zahrnuje i vyživovací povinnost, která mnohdy skutečně placena není, přesto se rodině započítává. Tyto rodiny se pak často pohybují v opravdových finančních problémech. Administrátorka se v této souvislosti velmi pochvalně vyjadřovala o zákrocích v daňové soustavě. Zvýhodnění pracujících rodin s dětmi je veliký přínos a prevence zneužívání dávek. Rodiny si ovšem tyto souvislosti často neuvědomují.

Sociální reformy a současná rodinná politika ČR má, dle názoru této dávkové specialistky, rozhodně nakročeno tím správným směrem. Je ovšem jasné, že cesta bude ještě daleká. Neustále jsou veliké mezery v dávkovém systému a unikají z něj veliké obnosy peněz, které by byly v jiných oblastech potřebné. Problematiku zneužívání dávek si stát uvědomuje a snaží se s ní bojovat. Administrátorka říká, „*největší únik*

*v tomto systému je na základě nelegální práce“, ze které se příjmy nikdy neobjeví na přiznání k dani z příjmu, tudíž se ani nezapočítávají při výpočtu dávek SSP a dalších. Také vyjádřila názor, že „jen málo lidí je zatím schopno překonat zakořeněný názor, který říká, že postarat se o mě musí stát“. Myslí, že změna uvažování v tomto směru bude vlastní až další generaci.*

## **Rozhovor 2**

Druhý rozhovor jsem vedla také na Úřadu práce- Lokální místo SSP Strakonice. Tentokrát byla dotazovanou dávkovou specialistkou žena ve věku 41 let. U rozhovorů byla zachována anonymita dotazovaných, pro snazší interpretaci rozhovoru jsem tuto dávkovou specialitku označila č.2. Rozhovor byl proveden, stejně jako rozhovor 1, 17. 3. 2009, trval 45 min a byl nahráván na diktafon.

První část rozhovoru byla opět věnována pohřebnému. Tato administrátorka na rozdíl od administrátorky z prvního rozhovoru nový systém nevidí příliš pozitivně. Přímou řekla, *„že pokud má stát na vyplácení porodného v takovéto výši, měl by mít i na vyplácení pohřebného. Je nedůstojné se odvděčit občanovi za celoživotní přínos do státního rozpočtu ničím.“* Administrátorka si nemyslí, že by se rodiny o důstojný pohřeb přesto nepostaraly. Je přesvědčena, že jsou schopny si na něj i vypůjčit. Spíše to hodnotí jako morální povinnost státu. Náklady na pohřeb se pohybují v průměru okolo 15 000,- Kč. Částka 5 000,- Kč, na kterou byl dosud nárok, je tedy přiměřená. Klienti tuto dávku čerpali téměř vždy, pokud jim na ni vznikl nárok. Roční doba pro vyčerpání byla také optimální. Nyní se ještě občas chodí ptát, zda tato dávka stále existuje. Většinou jsou se změnou již seznámeni a tudíž vůbec nepřijdou. Reakce proto nebývají bouřlivé, ale také nejsou kladné. Výraznější problém s touto změnou jinak nezaznamenala. Pouze jednou se tomuto lokálnímu místu SSP stalo, že rodina zanechala svého zemřelého v nemocnici. Nebyla údajně schopna se o pohřeb finančního hlediska zajistit.

Současné nastavení rodičovského příspěvku má pro příjemce jistě řadu výhod. Administrátorka ovšem neví, zda je budou klienti dostatečně využívat. Rodič může těžko odhadnout, v jaké situaci se ocitne za dva či tři roky. Většina se proto drží klasického čerpání, tedy jistoty. Také se jí nelíbí, že systém nutí rodiče volit mezi penězi a dítětem. V dnešní uspěchané době, zaměřené na ekonomický zisk, není již ani rodičovská dovolená jistotou. Nedostatečné věnování se dítěti v již tak časném věku může vést v budoucím období k problémům s výchovou dětí a prohlubování tak diskutované krize rodiny. Spravedlivé je vyplácení stejného objemu peněz. Problém někdy nastane, když si rodiče zvolí rychlejší čerpání. Myslí si, že po nástupu na rodičovskou dovolenou budou dva roky pobírat rodičovský příspěvek. Často jsou pak velmi překvapeni, když zjistí, že příspěvek je vyplácen pouze do dvou let věku dítěte. Administrátorka uvádí, že se samozřejmě setkává s rodiči, kteří bez přemýšlení žádají o rychlejší čerpání. Jedná se o rodiče, kteří neumí s penězi hospodařit a vidí pouhou výši měsíčního příjmu. Nedovedou myslet natolik do budoucna, aby si uměli představit, co budou dělat po jeho vyčerpání. Tito rodiče ovšem většinou na toto čerpání nárok nemají. Nijak se nerozčilují, protože si jsou velmi dobře vědomi, že do té doby téměř nepracovali. V této souvislosti se objevovalo zneužívání systému právě tehdy, kdy matka nepracovala a neměla tudíž nárok na peněžitou pomoc v mateřství. Využili možnosti přecházení dávky mezi oběma rodiči. Dávku na určitý čas převzal otec, který měl dostatečný příjem. Provedl volbu čerpání a posléze čerpání opět převzala matka. Tento problém se ale již řešil.

S novou úpravou přídatku na dítě administrátorka také nesouhlasí. Zpřísnění podmínek pro nárok na tuto dávku by přivítala, pokud by nebylo tak drastické. Největší problém mají matky samoživitelky. Je přesvědčena, že nový systém poškozují střední vrstvu obyvatelstva. Naopak kladně hodnotí daňové zvýhodnění pracujících rodin.

Tímto směrem by při řešení SSP postupovala i do budoucna. Zamezilo by to zneužívání dávek. K tomu administrátorka řekla: *„Největší zneužívání probíhá u občanů, kteří tvrdí, že nemají žádný příjem. Tento fakt stvrdí podepsaným prohlášením a vznikne jim nárok na dávky. Není ovšem možné, že bez příjmů přežívali celou řadu let. I když pobírají dávky SSP, ty nejsou tak vysoké, aby s nimi dlouhodobě*

vyžili. Je jasné, že probíhá u nich práce načerno. Nejsou ovšem žádné nástroje, jak tuto situaci řešit. To ani v případě, že klient přijde pro dávku v pracovním oděvu nebo ho dávkový specialista náhodou při práci vidí“. Domnívá se, že se stát v současnosti vydal správným směrem v boji proti zneužívání dávek a v motivování občanů k práci. Přišlo to ovšem v době, kdy práce je nedostatek a lidé o ní spíše přicházejí. Zároveň by se dalo předejít značným únikům peněz, pokud by se při tvorbě zákonů naslouchalo praktikům z úřadů SSP.

### **Rozhovor 3**

Rozhovor 3 jsem vedla na Vzdáleném kontaktním místě SSP v Blatné Úřadu práce Strakonice. Dotazovanou dávkovou specialistkou byla opět žena, tentokrát ve věku 55 let. U rozhovorů byla zachována anonymita dotazovaných, pro snazší interpretaci rozhovoru jsem tuto administrátorku označila č.3. Rozhovor byl proveden 19. 3. 2009, trval přibližně 1 hodinu a byl nahráván na diktafon.

Administrátorka vidí omezení dávky pohřebního jako opodstatněný krok. Rodiny považují pohřbení svého blízkého za jejich morální povinnost a ona si rozhodně nemyslí, že by toto omezení mohlo vést ke zhoršení kvality pohřbívání. Žadatelé se nad změnou nároku na tuto dávku sice pozastavují a mnohdy mají i různé námitky, ale s většími protesty se tato dávková specialista nesetkává, ani žádný výrazný problém v nastavení této dávky nevidí. Snad se jí jen zdá divné chtít při úmrtí jednoho z rodičů od pozůstalých dětí starších 15 let potvrzení o studiu. Tento požadavek je nutný v případě, že děti nežádají nebo nemají nárok na přídavek na dítě.

Na dotaz, jak se rodičovský příspěvek přizpůsobil potřebám klientů, tato administrátorka odpovídala, že v počátku byly některé informace nejasné, protože se změny týkaly i dalších úřadů (např. okresní správa sociálního zabezpečení). Spoustu mylných informací ale také šířila media. V současné době již nový systém běží bez větších problémů. „Největší výhodou v tomto novém nastavení vidím v případě, když se chce matka vrátit brzy do zaměstnání. Tato matka si může zvolit rodičovský

*příspěvek do dvou let věku dítěte za vyšší měsíční příjem, i když objem vyplacených peněz je pro všechny stejný. Problém naopak sledávám v případě delšího pobírání rodičovského příspěvku a rizika ztráty zaměstnání“.* To ovšem není problém přímo této dávky, ale spíše nastavení zákoníku práce. Požadovala by větší ochranu rodičů na rodičovské dovolené. Klienti si proto nejčastěji volí jistotu, tedy tři roky. Největší problém, který řeší s klienty, je asi případ, kdy matka nemá nárok na peněžitou pomoc v mateřství a automaticky spadá do čtyřleté varianty, ale i přesto chce zvolit tříletou variantu. Těžko si nechají tuto situaci vysvětlit. V tomto rozhovoru bylo opět zaznamenáno upozornění, že v některých případech k žádosti o rodičovský příspěvek rodiče doložili výhodnější, často otcovo potvrzení o PPM. Žádost byla podána například jen na měsíc. Byla provedena výhodnější volba čerpání a poté se mohla žádost ukončit. Od dalšího měsíce byla podána žádost druhého z rodičů, zatímco volba čerpání mohla být provedena jen jednou. Takže matka, aniž by měla na rychlejší čerpání nárok, tímto způsobem k němu dospěla. Tato možnost je ale od 1. 1. 2009 upravená.

V části rozhovoru, který byl věnován přídatku na dítě jsem se dozvěděla, že dávka přídatku na dítě může v některých případech v rodinných rozpočtech opravdu chybět. Finanční situace rodiny se často hodnotí podle příjmů někdy i za rok a více zpětně, zatímco současnost již může být úplně jiná. Pokud ovšem tato situace opravdu nastane, mohou zažádat o sociální příplatek a příspěvek na bydlení, u těchto dávek se vychází ze čtvrtletního příjmu. Často se pak ptají, jak řešit jejich svízelnou situaci. Klienti toto omezení respektují, ale administrátorce se zdá výpočet nároku na tuto dávku příliš přísný.

Celkově hodnotí proběhlé sociální reformy jako úspěšné. Není si však zcela jistá, jestli jsou dost motivující pro klienty, kteří žijí dlouhodobě ze sociálních dávek. Řešení tohoto problému bude asi daleko složitější. Současně se domnívá, že právě situace občanů dlouhodobě parazitujících na sociálním systému státu a zneužívání dávek je problém, kterým by se měla vláda zabývat. Pokud by se podařilo alespoň částečně vyřešit tuto problematiku, byla by finanční úspora natolik významná, že by další omezování sociálních dávek již nebylo nutné. Je samozřejmé, že tato otázka je natolik složitá, že její řešení představuje dlouhodobé úsilí.

## Rozhovor 4

Čtvrtý rozhovor jsem vedla na Vzdáleném kontaktním místě SSP v Blatné Úřadu práce Strakonice. Dotazovanou dávkovou specialistkou byla žena ve věku 40 let. U rozhovorů byla zachována anonymita dotazovaných, pro snazší interpretaci rozhovoru jsem tuto dávkovou specialistku označila č. 4. Rozhovor byl proveden 19. 3. 2009, trval přibližně 1 hodinu a byl nahráván na diktafon.

Pro tuto dávkovou specialistku nebylo zrovna jednoduché hodnotit změnu dávky pohřebního. Je si vědoma omezeného státního rozpočtu, ze kterého se celá SSP hradí, přesto se jí zdá tato dávka jako velmi potřebná. Domnívá se, že cena pohřbu je natolik vysoká, že může řadě rodin činit problém ji uhradit. Nemyslí si, že by to vedlo až přímo ke zhoršení kvality pohřbívání, ale přesto budou muset občané výdaje zvažovat. Starší občané mají na pohřeb většinou našetřeno, ale u těch mladších může úmrtí být jak těžká psychická rána, tak i rána v rodinném rozpočtu. Po zavedení změn se klienti na tuto dávku již příliš neptají, zdá se, že jsou dobře informováni. Pokud se ptají, tak se spíše ubezpečují, zda se dozvěděli správnou informaci. Výraznější problém se změnou nezaznamenala.

Rodičovský příspěvek se dle administrátorky snažil přizpůsobit potřebám rodičů, ale těchto možností není příliš využíváno. Rodiče nejčastěji stejně volí základní sazbu. Na rychlejší čerpání nemá každý nárok a při pomalejším se zase rodině nedostává finančních prostředků. Proto volí jistotu, tedy zlatý střed. V počátku se vyskytl problém při stanovování nároku na rychlejší volbu čerpání. Rodiče si přehazovali mezi sebou čerpání příspěvku dle toho, který z nich měl vyšší příjem. Ten provedl volbu a po té zase čerpání převzal druhý z nich. Takto obcházeli situaci, kdy nevznikl (většinou matce) nárok na rychlejší čerpání. Tento problém je již od 1. 1. 2009 ošetřen. Dávková specialistka uvedla, *„pokud klientům sdělím, že nemají na rychlejší čerpání nárok, tak to většinou přijímají bez výraznějších reakcí. Tito rodiče si většinou uvědomují, že jejich přínos do státního rozpočtu byl nulový nebo velmi nízký a výhod se nedomáhají. Někdy se vyskytne problém v nepochopení doby čerpání přídatku. Rychlejší volba není na dva*

*roky, ale do dvou let dítěte. Rodiče si toto neuvědomí a po provedení volby se často diví, že nebudou doma tak dlouho jak předpokládali“.*

Nárok na přídavek na dítě je tak velmi přísně stanoven, že na něj dosahuje jen malá část obyvatel. Tato administrátorka s tímto vůbec nesouhlasí a zdá se jí to přímo neetické. Domnívá se, že pokud si stát klade za cíl ochranu rodiny, tak nemůže provádět takovéto opatření. Rodin s nízkými příjmy přibývá a v současné době, ve které se zvyšuje nezaměstnanost, je tento přídavek více než potřebný. Setkává se s negativními reakcemi na tuto změnu. Řadě rodin klesla životní úroveň, než na kterou byly dosud zvyklé, přesto na přídavek nárok nemají a tudíž ani na jiné dávky SSP. Státu se daří prohlubovat příjmové rozdíly rodin.

## **Rozhovor 5**

Rozhovor 5 jsem vedla na Lokálním místě SSP Úřadu práce Klatovy. Dotazovanou dávkovou specialistkou byla opět žena, tentokrát ve věku 37 let. U rozhovorů byla zachována anonymita dotazovaných, pro snazší interpretaci rozhovoru jsem této dávkové specialistce přiřadila č. 5. Rozhovor byl proveden 24. 3. 2009, trval přibližně 1 hodinu a byl nahráván na diktafon.

První okruh otázek, které jsem paní kladla se opět týkal pohřebného. Odpověď zněla, *„pohřebné je sice dávkou, kterou občané jistě vítali, ale sama její omezení plně chápu. Pokud se má stát vypořádat se svým zadlužením, není možné nadále vydávat na státní sociální podporu takový objem peněz“*. Pohřebné nehodnotí právě jako dávku nezbytně nutnou, bez které by občané těžko přežili. Myslí si, že je třeba změnit pohled na stát jako na někoho, kdo je povinen se o občany postarat. Stát bychom měli začít vnímat jako něco, co je tu v případě, že by nám bylo nejhůře.

Naopak rodičovský příspěvek hodnotí jako dávku naprosto nutnou a její výši plně schvaluje. Podporuje rodiny, které mají děti, to je pro stát velmi důležité a je to jeho investice do budoucnosti. Je třeba dělat více pronatalitních opatření a rodičovský příspěvek se jeví v současné době jako dobrý artikl aktivní rodinné politiky. Je třeba

vyjít vstříc občanům, kteří mají zájem se o sebe postarat a chtějí pracovat. Těm, kteří pracovat nechtějí, se stále ještě pomáhá dostatečně, není důvod je dále podporovat. Třírychlostní vyplácení rodičovského příspěvku je spravedlivé a velmi dobře postavené. Je na každém si v něm najít to, co právě on potřebuje. Problém je snad jen v tom, že lidé těžko mohou odhadnout, co bude za tři roky. Ale takový je život a musí naučit lidi rozhodovat se o své budoucnosti. Když chci začít podnikat, tak mi také nikdo nedá žádné záruky.

Přídavek na dítě je dle administrátorky opravdu přísně nastavený, ale ona to opět vidí pozitivně. Daňové úlevy tento příspěvek plně nahrazují, ba dokonce převyšují. Opět je to podpora pracujících oproti nepracujícím. Na tyto změny se dlouho čekalo a zatím probíhají správně. Je důležité v dalších sociálních reformách pokračovat. Nikdy nebude sociální politika tak nastavená, aby byla dostatečně spravedlivá. Je to téměř neřešitelné. Je jen důležité kopírovat aktuální hospodářskou situaci, na které je závislá. Je nutné změnit postoj lidí. Není ovšem jednoduché změnit myšlení lidí, kterým 50 let vládl komunistický režim. Proto musí současná generace již vychovávat tu další k vlastní zodpovědnosti a k zodpovědnějšímu přístupu k veřejným financím.

## **Rozhovor 6**

Šestý rozhovor jsem vedla na Kontaktním místě SSP Sušice Úřadu práce Klatovy. Rozhovor byl proveden s dávkovou specialistkou, které bylo 39 let. V dané pozici pracuje již devět let. U rozhovorů byla zachována anonymita dotazovaných, pro snazší interpretaci rozhovoru jsem této dávkové specialistece přiřadila č. 6. Rozhovor byl proveden 23. 3. 2009, trval přibližně 1 hodinu a byl nahráván na diktafon.

Úvod našeho rozhovoru začala administrátorka slovy, *„současné kroky sociální reformy se dle mého názoru velmi povedly a se všemi změnami vesměs souhlasím. Je jí jasné, že pro spoustu občanů některé omezení nebude jednoduché, ale dle jejího názoru jsou nutné. Pohřebné je pro občany ČR samozřejmostí, ale jeho omezení je jednou z možností, jak peníze ve státním rozpočtu ušetřit. Současné nastavení sociálních dávek*



je velmi štedré a neustála by to ani velmi silná ekonomika, natož ta naše skomírající. Pohřbít svého mrtvého je povinností každé rodiny. Pokud si občané nedokáží vytvořit rezervu v rodinném rozpočtu na nepředvídatelné události a tudíž počítají s pomocí státu, nemůžeme mluvit o zodpovědných občanech. V takové zemi nemůže ani ekonomika prosperovat. Administrátorka žádný problém po změně této dávky nevidí a klienti se na ni chodí ptát jen velmi zřídka.

Rodičovský příspěvek vidí jako velmi vydařenou dávku, která je nastavena pro rodiny v moderním státě. Není si ovšem jista, zda je také nastavené zázemí pro její realizaci. Myslí si, že matky, které chtějí nových možností využít, ztroskotají na tom, že neseženou hlídání pro svého dvouletého potomka. Ale myšlenka je dobrá a je potřeba ji pouze dotáhnout do konce. Rodiče sice nejvíce stále volí základní variantu, ale již samotná možnost volby je pokrokem. Je otázka času, než se nový systém zavede a lidé se naučí nabídky možností využívat. Myšlení lidí se nedá změnit ze dne na den. Spousta matek, které ve dvou letech dítěte do práce chtějí, jsou veřejností odsuzovány. Jen málo žen je zatím připraveno tomuto čelit.

Přídavek je také velmi dobře připravený. Hlavně v souvislosti s daňovými výhodami pro pracující rodiče. Je jasné, že občané si tuto finanční kompenzaci neuvědomují. Nevidí hotové peníze a tudíž jsou jejich reakce podrážděné. Je to opět pouze dočasné, než si zvyknou, že výhody přichází skrze daňovou soustavu. Klienti často hledí krátkozrace a dožadují se oné pětistovky, která jim nyní v rozpočtu chybí. Pokud jim ovšem nevznikne nárok na tuto dávku, jiné se většinou také nedočkají.

## **Rozhovor 7**

Sedmý rozhovor jsem získala na Kontaktním místě státní sociální podpory Votice Úřadu práce v Benešově. Dotazovanou dávkovou specialistkou byla 32letá žena a aby byla zachována její anonymita, přiřadila jsem jí číslo 7. Tato žena pracuje v daném oboru již sedm let. Rozhovor se uskutečnil 20. 3. 2009, trval asi 45 min a byl nahráván na diktafon.

Stejně jako u ostatních rozhovorů byla první část věnována změnám v dávce pohřebného. Administrátorka vidí tuto dávku jako správně nastavenou, a to i přesto, že změna způsobila opravdu radikální snížení počtu jejích příjemců. Domnívá se, že klienti chápou pohřeb jako morální povinnost rodiny bez ohledu na to, zda mají nárok na pohřebné. Je přesvědčena, že bude tato povinnost u nich i nadále trvat a nevyskytnou se větší problémy v oblasti pohřbívání. Za celý rok, kdy tato změna trvá, se nevyskytl žádný případ, kdy by pohřeb musel vypravit stát. Lidé samozřejmě s omezením této dávky nesouhlasí, její omezení však není důvodem pro jejich výraznější protesty.

U rodičovských příspěvků občané stále nejčastěji volí základní stupeň. Rodiče, kteří čerpají rodičovský příspěvek do čtyř let věku dítěte, jsou především ti, kterým nevznikl nárok na peněžitou pomoc v mateřství. Tudíž neměli možnost volby. Hlavním důvodem, proč není tato varianta oblíbená, je její nízká měsíční výše. Rodiče se často rozhodují dle situace v rodinném rozpočtu. Raději proto zvolí základní výměru právě kvůli její měsíční výši. A to i v případě, že se nemají kam vrátit do zaměstnání. Většinou mají úvěry a raději se rozhodnou pro okamžité řešení situace než pro budoucí jistotu. Věřící, že se jim později nějaká práce najít podaří. Zvýšenou výměru také čerpá jen omezený počet rodičů. Zde je důvod prostý. Je to ovlivněno malým procentem žadatelů, kteří přesahují denní částku peněžité podpory v mateřství 380,- Kč, což je podmínkou pro přiznání nároku na toto čerpání. Neméně podstatným důvodem je i problém s hlídáním dětí, pokud se rodiče rozhodnou nastoupit do zaměstnání.

Administrátorka odhaduje, že o nárok na přídavek na dítě přišla od 1.1.2008 nejméně 1/3 žadatelů. V rodinném rozpočtu tato částka chybí zejména u rodin s více dětmi. Rozhodně je snížení koeficientu pro výpočet nároku velmi znatelné. Domnívá se, že měl být snížen, ale ne tak radikálně. Žadatelé se většinou dotazují, zda mají jinou možnost, jak chybějící peníze do rozpočtu doplnit. Žádají proto o sociální příplatek, ale pokud nedosáhnou na přídavek na dítě, nedosahují ani na tuto dávku, poněvadž tam se jedná pouze o 2násobek životního minima. Příspěvek na bydlení má také malý počet žadatelů, protože nárok na tuto dávku vychází ze čtvrtletních příjmů a nákladů na bydlení.

## Rozhovor 8

Tento rozhovor jsem získala na Kontaktním místě státní sociální podpory Votice Úřadu práce v Benešově. Druhou dotázanou z tohoto pracoviště byla žena ve věku 27 let. Opět byla zachována anonymita dotazované a pro snazší interpretaci, jsem jí označila číslem 8. Tato žena pracuje v daném oboru teprve třetí rok. Rozhovor se uskutečnil 20. 3. 2009, trval asi 45 min a byl nahráván na diktafon.

V první části rozhovoru jsem se dozvěděla, že počet příjemců dávky pohřebného je v současné době opravdu minimální. Přesto si tato dávková specialista myslí, že změna byla pozitivní. Pokud má stát provést reformu veřejných rozpočtů, tak musí omezit právě takovéto výdaje, které nejsou nezbytně nutné. Je samozřejmé, že pohřeb není levná záležitost a pro spoustu rodin je tento výdaj opravdu zásadní. Přesto to je výdaj jednorázový a s jeho úhradou si většina lidí poradí. Administrátorka se domnívá, že pohřeb je záležitostí rodiny a nevidí důvod, proč by ji měl řešit stát. Je samozřejmé, že lidé nejsou z této změny nadšení, je otázka času, než situaci přijmou. Občané si často neuvědomují, že sociální systém v ČR je velmi štědrý oproti jiným, dalekého bohatším zemím.

*„Naopak rodičovský příspěvek vyšel občanům naproti. Je nyní nastaven přesně tak, aby vycházel vstříc mladým rodinám a jejich požadavkům v moderním státě. Pro stát je rodina prioritou a dle tohoto hesla se chová“*, soudí tato administrátorka. Také si myslí, že stát rodiny s dětmi v současné době podporuje dostatečně vzhledem ke svým možnostem. Jediný nedostatek je, že není nastaveno zázemí pro ty, kteří chtějí volit rychlejší čerpání. *„Není dořešené hlídání takto malých dětí, a to hlavně na venkově a menších městech“*. Možná ani společnost není připravena na to, že děti půjdou opět od dvou let do jeslí. Pracující matka je v naší společnosti ještě stále chápána jako matka krkavčí, která upřednostňuje peníze před výchovou vlastních dětí. Pokud náš rodičovský příspěvek srovnáme se zahraničím, je velmi štědrý. Jsme země s jednou s nejdelších rodičovských dovolených. Objem peněz, který se rodičům vyplácí, je dle jejího názoru dostatečně vysoký. Nejčastěji se stále volí základní volba. Lidé se obávají budoucnosti a raději volí jistotu. Na rychlejší čerpání si troufají většinou ti,

kteří na něj nemají nárok a kteří většinou vidí jen vysokou měsíční částku, nikoliv možnost dříve nastoupit do zaměstnání.

Přídavek na dítě je nyní opravdu přísně nastavený a řada dětí o jeho výplatu přišla. Administrátorka si ovšem uvědomuje daleko výhodnější současnou podporu rodiny a to skrze daňové úlevy. Tímto způsobem jsou podporovány rodiny, které pracují oproti rodinám, které pracovat nechtějí. To je velmi dobrá myšlenka. Bohužel se to dotýká i rodin, které snahu mají. Ke svému nízkému příjmu si najdou druhou práci a díky tomu o přídavek na dítě přijdou. Často se ptají, zda mají nárok na jinou dávku. *“Nabídneme jim sociální příspěvek a příspěvek na bydlení, ale většinou jim nevznikne nárok ani na tyto dávky. Jsou i rodiny, které tuto dávku opravdu velmi citelně postrádají“*, říká dávková specialista č.8.

## 5 DISKUSE

### 5.1 Diskuse k dotazníku- názor veřejnosti

Prvním cílem této práce bylo zmapovat názory veřejnosti na změny v systému dávek státní sociální podpory, které vznikly v souvislosti s přijetím zákona č. 261/2007 Sb. o stabilizaci veřejných rozpočtů a vstoupily v účinnost od 1. 1.2008.

Tyto názory byly získávány pomocí dotazníků. Provedeného dotazníkového šetření se zúčastnilo 67 % žen a 33 % mužů. Výsledky tedy představují ve 2/3 názory žen a pouhá 1/3 náleží mužům (graf 1). Nejvíce z nich bylo středoškolsky vzdělaných a to téměř polovina. Další nejpočetnější skupinu tvořili vysokoškolsky vzdělaní respondenti. Zbývající pořadí patří osobám se středním vzděláním bez maturity, s vyšším odborným vzděláním a se vzděláním základním (graf 2).

Z grafu 3 se dá vyčíst, jaká je informovanost veřejnosti o zkoumané problematice. Větší část respondentů uvádí, že změny v tomto systému již zaznamenala a informace o této problematice jim nejsou cizí. Pouze 19 % dotázaných uvádělo, že o problematice povědomost spíše nemá a 13 % odpovědělo, že dotazované změny nezná vůbec. Z těchto výsledků je zřejmé, že povědomost veřejnosti o zkoumané problematice je poměrně vysoká a získané odpovědi ve výzkumu představují názory veřejnosti vesměs informované.

Státní sociální podpora a změny, které v rámci jejího systému proběhly a probíhají, je problematika, která veřejnost zajímá, neboť se jich osobně dotýká. Jedná se o součást sociální politiky a ta je orientována na sociální blaho občanů. Občané ovšem nemusejí vnímat sociální politiku vždy bezezbytku pozitivně a nemusí se jim zdát, že směřuje k jejich osobnímu blahu. Z pohledu občana jde totiž o kombinaci výdajů, které odvádějí z jejich rozpočtu a dávek, které k nim naopak směřují. Na jedné straně tedy sledují své výdaje v podobě daní a poplatků, kterým se snaží vyhnout, a na druhé straně mají snahu získat maximum sociálních dávek. Je přirozené, že dění v této sféře se zájmem sledují a utvářejí si na něj svůj vlastní názor. Reakce veřejnosti se dají

předpokládat vesměs různorodé, neboť odrážejí jejich názorové a politické smýšlení. Svou roli bude hrát i jejich ekonomické postavení (35).

Otázky v další části korespondovaly s prvním dílčím cílem této práce. Byly sestaveny tak, aby zjistily postoje veřejnosti k výrazné redukci cílové skupiny příjemců dávky pohřebného.

Čtvrtá otázka se přímo ptá, zda respondenti s omezením této dávky souhlasí. Graf 4, náležející k této otázce, ilustruje příslušné odpovědi. Je z něj patrné, že naprostá většina respondentů s omezením dávky pohřebného nesouhlasí. Nejvíce respondentů, tedy 40 %, odpovědělo jednoznačně „ne“ a 28 % „spíše ne“. Pouze 21 % s omezením spíše souhlasí a 11 % souhlasí zcela. Domnívám se, že se tento výsledek dal předpokládat. Nebylo by přirozené, kdyby se potencionální příjemci dávky předem připravovali o možnost jejího čerpání. Její výše, která činila 5 000,- Kč, není zanedbatelná a o to spíše je pro ně neakceptovatelné o možnost jejího přiznání přijít.

Další otázka směřovala ke zjištění důvodů podněcujících k rozhodnutí o názoru na omezení této dávky. Odpovědi byly rozděleny podle toho, zda patřily respondentům, kteří projevíli souhlas s omezením, či nesouhlas.

Z odpovědí první názorové skupiny, kterou činil soubor 50 respondentů, vyplynulo, že si tito občané uvědomují zodpovědnost za sebe a svou rodinu a neočekávají podporu státu v každé situaci. Úmrtí v rodině pro ně neznamena problém, který by nedokázali řešit vlastními silami. Zdá se, že morální a etické hodnoty v tomto případě hrály svou roli. Bylo by ovšem zajímavé znát ekonomickou situaci těchto dotázaných, neboť z výsledků vyznělo, že jsou pro ně zájmy státu velmi důležité. Toto velkorysé smýšlení jim možná umožňuje jejich sociální situace. Je ovšem také velmi pravděpodobné, že dovedou domýšlet hlubší souvislosti. Pokud si uvědomují, že stabilní státní rozpočet a silná ekonomika je přínosem pro každého občana, je jejich názor pochopitelný. Silný ekonomický stát přináší svým občanům lepší životní úroveň a je v zájmu každého, aby tato situace nastala. Pokud je třeba ozdravit veřejné finance, je nutné snížit státní dluh a šetřit na některých sociálních dávkách. Jak sami někteří respondenti v dotaznících uvádějí, „*pokud se má na některých místech šetřit, je pohřebné tou pravou dávkou*“. Ponechání této dávky v situaci, kdy zemře

nezaopatřené dítě nebo rodič nezaopatřeného dítěte, je pro ně akceptovatelné, neboť má stát rodiny s dětmi vždy podporovat. Zvláště v takto tragických okamžicích.

Většina názorů ovšem patří těm, kteří s omezením nesouhlasí. Ti preferují, aby dávka byla vyplácená všem bez omezení. Nevidí důvod ji přiznávat pouze rodinám s nezaopatřenými dětmi. Pokud nastane úmrtí v rodině, je zcela jedno, jakou rodinu to zasáhne, vždy se jedná o těžkou životní situaci. „*V momentě, kdy se stát angažuje dávkou porodné při narození, měl by se podílet i v této nepříznivé situaci*“, zaznívalo v dotaznících. Cena pohřbů je velikým argumentem těchto odpůrců omezení. Vidí ji, jako nepřekonatelný zásah do rodinného rozpočtu většiny českých rodin. Jistě se najde plno rodin, u kterých je částka za pohřeb opravdu velkým výdajem. Je zřejmé, že odmítavý postoj pramení především z toho, že stát chce občanům odeprít něco, co dosud bez zkoumání vyplácel. Dokonce se ozval názor, že omezením této dávky stát přestává plnit svou funkci ochrany občana v nepříznivé životní situaci.

Další otázka pátrala po jiném řešení omezení této dávky. Naprostá většina vyplněných dotazníků ovšem s žádným návrhem nepřišla. Ti, co s omezením dávky souhlasili, navrhovali pouze, aby se dávka přiznávala i v případě, kdy se žadatel pohybuje dlouhodobě pod částkou životního minima. Tentýž návrh byl zaznamenán i u skupiny respondentů, kteří s omezením nesouhlasili. Ti by tuto dávku převedli do dávek testovaných. Ostatní návrhy situaci téměř neřešily. Například snížení výše dávky na minimální náklady na pohřeb, se za návrh považovat nedá. Průměrná cena pohřbu se pohybuje kolem 18 000,- Kč, výše současné dávky by se tudíž musela spíše zvýšit. Stejně se dá hodnotit i návrh, který říká, že by se stát o náklady na tuto dávku mohl podělit s jinými institucemi. Nikdo neuvedl s jakými a sama si nedovedu představit, která z institucí v ČR by se této role měla zhostit. Je tudíž zřejmé, že veřejnost o tuto dávku přijít nechce, ale návrh, který by situaci řešil, také nezná.

**Výsledky ze souboru otázek týkajících se dávky pohřebného zcela jednoznačně potvrzují hypotézu č. 1, která říká, že veřejnost se staví k omezení okruhu příjemců dávky pohřebného dle zákona č. 261/2007 Sb. odmítavě.**

Další část dotazníku se zabývala změnami v rodičovském příspěvku. To souvisí s dalším dílčím cílem této práce. Zjistit názory potenciálních příjemců na vyplácení rodičovského příspěvku ve třech rychlostních stupních. Tento cíl byl také splněn.

Pouze 17 % dotázaných je v současné době příjemci dávky rodičovského příspěvku, zbylé odpovědi tedy vyjadřují názory veřejnosti, která se změnou rodičovského příspěvku nemá vlastní zkušenost.

Ti, jež jsou aktuálně příjemci této dávky, v 25 případech z 27 zvolili její čerpání v základní výši. Tento poměr je dosti přesvědčivý pro hodnocení preference volby čerpání. Další dvě možnosti obdržely po jedné odpovědi. Základní výši volili nejčastěji také dotázaní, kteří nejsou v současné době jejími příjemci. Převaha této volby zde již není tak přesvědčivá (68 %) a zbylé dvě možnosti zaznamenaly více preferencí oproti předchozí skupině respondentů. Nepatrnou výhodu získala volba zvýšená před sníženou. V 16 % respondenti nedokázali volbu provést. Mohu se domnívat, že výše zvýšená a snížená je více atraktivní pro ty, kteří tuto volbu skutečně provést nemusí. Nepatrně větší prostor u této skupiny dotázaných dostává sazba zvýšená. Pokud se však pohybujeme v reálném prostoru, žadatelé raději volí klasické čerpání a jistotu.

**Výsledky této části výzkumu potvrdily hypotézu č. 2, která říká, že příjemci rodičovského příspěvku dle zákona č. 261/2007 Sb. upřednostňují klasické čerpání tohoto příspěvku.**

Otázka č. 8 zjišťovala, zda možnost volby u této dávky je hodnocena jako přínosná. Výsledky jsou zde také jednoznačné. Téměř ve  $\frac{3}{4}$  bylo odpovězeno ve prospěch změny, tedy že přínos v tomto nastavení vidí. Pouze  $\frac{1}{4}$  respondentů současné nastavení kladně nehodnotí. Dá se předpokládat, že občané vítají své zapojení do rozhodování o čerpání tohoto příspěvku. Je jim příjemnější, že mohou rozhodovat o své budoucnosti a aktivně se na ní podílet.

Jednoznačně nejčastěji uváděnou výhodou u respondentů, kteří hodnotí současný systém rodičovského příspěvku kladně, byla možnost svobodného rozhodnutí o délce čerpání. Soudí, že vyšší flexibilita rodičovské dovolené je zásadní především u matek,



kterým zaručuje větší šanci propojení svého profesního života s rodičovstvím. Oceňují zohlednění faktu, že různé skupiny obyvatelstva mají různé životní, pracovní a ekonomické preference. Pozitivní motivace rodiče vrátit se zpět do práce a částečné zmírnění diskriminace žen na trhu práce, byly další uváděné výhody.

Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR v roce 2007, těsně před vstoupením v účinnost zákona o stabilizaci veřejných rozpočtů, představovalo moderní flexibilní systém péče o děti, který posiluje svobodu volby rodičů. Slibovalo, že třírychlostní pobírání umožní rodičům zvolit délku rodičovské dovolené podle vlastní potřeby, zmírní nevýhodu žen na trhu práce a naopak bude podporovat otce na účasti při výchově dítěte (40).

Zdá se, že výhody, které oceňují respondenti, odpovídají těm, které slibovala vláda při zavádění tohoto systému. Pouze jedna vládou uváděná výhoda se v dotaznících neobjevila. Je zajímavé, že podporu otce v tomto systému nevidí ani jeden z dotázaných.

Dotázaným, kteří systém kladně nehodnotili, vadí nemožnost volbu později změnit, neboť nedovedou odhadnout svou budoucí situaci. Stejně tak neoceňují podporu žen s vysokými příjmy. Dalším výrazným argumentem, který v této souvislosti zazněl, byla preference péče matky o dítě alespoň do tří let jeho věku. Nové nastavení naopak podporuje návrat matky v co nejkratší době do zaměstnání.

Názor respondentů, že péče matky o dítě do třech let jeho věku je důležitá, si vysvětlují především tím, že tyto výroky jsou často slyšány z úst odborníků, především dětských a vývojových psychologů. Tímto tématem se zabývala i konference konaná v druhé polovině listopadu 2007 s názvem „Raná péče o děti mezi rodinou a státem“ pořádaná Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR. Zde zaznělo, že z hlediska vývojové psychologie je preferována péče o dítě do tří let jeho věku v domácím prostředí. Toto tvrzení bylo podpořeno výzkumy, které ukazují, že mezi dětmi, které vyrůstají v jeslích, je více těch, kteří jsou k okruhu svých významných osob přilnuty nejistě. Dále odkryly, že je u malých dětí v kolektivní péči prokázána vyšší hladina kortizonu ve slinách, což je indikátor stresu. Jedná se ovšem o téma diskutované a názory na tuto problematiku se často liší (36).

Otázka č. 10 si kladla za cíl zmapovat názory veřejnosti na výši rodičovského příspěvku. Z nabízených možností respondenti nejčastěji volili výrok, který vyjadřuje názor, že částka rodičovského příspěvku je pouze tak vysoká, aby ji stát mohl kryt ze svého rozpočtu. Její výše se tedy odvíjí od ekonomické situace ČR. Méně jich je přesvědčených, že je tak nastavená právě proto, aby motivovala jedince k vlastní aktivitě při péči o svou osobu a rodinu. Stejný počet respondentů uvedl, že tato výše je dostatečná ke krytí nákladů na potřeby, které má uspokojit. Nejméně preferencí získala odpověď, která říká, že stát se tímto příspěvkem dostatečně stará o svého občana v jeho sociální situaci. Názory získané u možnosti „jiné“ vyjadřovaly nespokojenost respondentů se současnou výší rodičovského příspěvku. Hodnotili ji jako naprosto nedostatečnou či směšnou a nemotivující ke zvyšování porodnosti. Také byl zaznamenán názor, že tento příspěvek podporuje především nepřizpůsobivé rodiny.

Dle mého názoru si veřejnost nedovede porovnat rodičovský příspěvek ČR a ostatních zemí EU. MPSV na svých internetových stránkách uvádí, že ČR patří k zemím s jednou z nejdelších mateřských a zejména pak rodičovských dovolených. Stejně tak výše rodičovského příspěvku je jedna z nejvyšších vůbec (37).

Třetí a poslední část dotazníku se věnovala dávce přídavek na dítě, jejíž změny po 1. 1. 2008 zasáhly výraznou část jejích dosavadních příjemců. Dílčí cíl náležející k této části výzkumu, zjistit názory potenciálních příjemců na změny ve vyplácení dávky přídavek na dítě.

Otázka č. 10 odkryla názor veřejnosti o účasti státu na situaci rodin s dětmi. Zanedbatelné procento respondentů se domnívá, že stát rodinám s dětmi pomáhá dostatečně. Drtivá většina je přesvědčena, že podpora rodin s dětmi je od státu mizivá.

Tyto výsledky nesouhlasí s názory odborníků, kteří uvádějí, že sociální politika ČR je štedrá oproti ostatním zemím EU. Také Tomeš ve svém článku říká, že naše sociální dávky jsou dostatečně vysoké na to, aby stát plnil funkci pomoci rodině po dobu, kdy odpovídá za péči a výchovu nezletilých dětí a ochranu těhotných žen a matek po narození dítěte, včetně placené dovolené. Hodnotí současné sociální dávky

jako dostatečné k zajištění nezadatelných lidských práv. Naopak je vnímá jako příliš štědré na naše ekonomické poměry (44).

Výsledky plynoucí z další otázky ukazují výrazné omezení počtu příjemců dávky přídavek na dítě po 1. 1. 2008. Ze 45 dotázaných, kteří byli před 1. 1. 2008 příjemci této dávky, jich zůstalo po tomto datu příjemci již jen osm. Je zřejmé, že změna byla opravdu zásadní.

V následující otázce měli respondenti možnost se vyjádřit k tomuto jevu. Byli dotázáni, co je pro ně na této dávce neakceptovatelné. Většina z nich si uvědomila, že problém tkví v přísném koeficientu pro výpočet nároku na tuto dávku, ale ani ostatní možnosti neměly zanedbatelné zastoupení odpovědí. Dotázaní se vyjadřovali jak k výši životního minima, tak přímo k výši přídavku.

Tato dávka byla nejožehavějším tématem dotazníku. Respondenti projevíli své pobouření nad její redukcí. Dokonce upozorňovali na její vyplácení problematickým rodinám a odebrání těm, kteří pracují. Často byl zmiňován problém samoživitelek, které si zvyšují příjem další prací a důsledkem této činnosti jim nebyla dávka přiznána. Poukazovali na fakt, že odebrání přídavku proběhlo i u rodin, které ho opravdu potřebují a že některým nárok utekl doslova o koruny. Také zaznívalo, že se jedná o nárok dítěte, a proto by měl být vyplácen plošně všem dětem.

Je zajímavým zjištěním, po té co výsledky dotazníku ukazují na nespokojenost veřejnosti s jakýmkoliv omezením dávek, že si dotázaní uvědomují skutečnost, že ekonomika ČR není natolik silná, aby si mohla vyplácení současných sociálních dávek dovolit. I odpovědi u možnosti „jiné“ vyjadřují názor, že ekonomika není dostačující na pokrytí sociálních dávek. Příčinu tohoto jevu hledají v politické situaci a korupci ve státě, který tento fakt způsobuje.

Výzkum tedy prokázal, že **hypotéza 3 nebyla potvrzena. Říká, že veřejnost respektuje kritérium pro přiznání dávky přídavek na dítě, kdy příjem rodiny dítěte nesmí převyšovat součin částky životního minima rodiny a koeficientu 2,40. Veřejnosti se naopak toto kritérium zdá být neakceptovatelné.**

## 5.2 Diskuse k rozhovorům- názor administrátorek dávek SSP

Druhým cílem, který byl stanoven na začátku této práce, bylo zmapování zkušeností administrátorek dávek ze systému státní sociální podpory se změnami vzniklými v souvislosti s přijetím zákona č. 261/2007 Sb.

Jednání s klienty a vyplácení dávek státní sociální podpory je v rukou administrátorů dávek státní sociální podpory. Účelnost a účinnost zákonodárné definice dávkových schémat je tedy závislá na schopnosti těchto dávkových specialistů integrovat existující oprávnění klientů sociální politiky do jejich životní situace. Způsob, jímž je podpora příjmu přidělována klientům, je důležitým faktorem efektivity dávkových schémat (27).

Z tohoto důvodu byl pro tuto práci názor administrátorů dávek státní sociální podpory důležitý. Jejich výpověď dokresluje postoj veřejnosti k daným změnám a udává náhled na problematiku z odborného hlediska, ne však přímo od tvůrců tohoto systému. Administrátoři tvoří spojovací článek mezi příjemci dávek a státem.

Prvé části rozhovorů byly vždy věnovány dávce pohřebného. Z provedených rozhovorů vyplynulo, že administrátorky omezení této dávky chápou jako pozitivní krok v sociálních reformách. Pouze v rozhovoru č. 2 byl zaznamenán nesouhlas se současným nastavením pohřebného. V rozhovoru č. 4 neměla administrátorka jednoznačný názor. Tato administrátorka si na jedné straně uvědomuje nutnost omezení sociálních dávek vzhledem k napnutému státnímu rozpočtu, na druhé straně se jí zdá úhrada částky za pohřeb pro řadu rodin neúnosná. Z uvedených výsledků je zřejmé, že odborníci systému státní sociální podpory nepovažují dávku pohřebného za nezbytně nutnou a omezení právě na této dávce považují za správný krok při zavádění úspor v mandatorních výdajích. Také se domnívají, že právě na této dávce je možné začít občany učit nést zodpovědnost za sebe a svou rodinu. Nemyslí si, že by omezení vedlo ke zhoršení kvality pohřbívání. Je jen otázkou času, kdy si občané uvědomí, že stát nemůže přispívat na všechny události v jejich životě.

Z částí rozhovorů, které byly věnovány rodičovskému příspěvku, bylo možné zaznamenat vesměs kladné hodnocení tohoto systému. Dávkoví specialisté oceňují flexibilitu tohoto systému, spravedlivost ve vyplacení objemu peněz a podporu rodičů na pracovním trhu. Ti, jenž chtěli dříve pracovat a nechtěli přijít o celý objem peněz z tohoto systému, byli nuceni pokoutným způsobem řešit hlídání dětí v době, kdy byli v zaměstnání. Žadatelé jsou ovšem při využívání nových možností dosud trochu strnulí. Zcela jednoznačně je zatím nejčastěji využíváno klasické čerpání rodičovského příspěvku do 36 měsíců věku dítěte. Rychlejší čerpání rodičovského příspěvku, ve zvýšené výměře do 24 měsíců věku dítěte, využívají pouze ženy, které zastávají významnější pozice na trhu práce. Četnost tohoto jevu není vysoká. Také s pomalejším čerpáním tohoto příspěvku se administrátoři často nesetkávají. Pokud je tato varianta přeci zvolena, bývá důvodem nesplnění podmínek pro přiznání obou předchozích možností. Žadatelé všechny možnosti nevyužívají vzhledem k jejich konzervativnímu postoji. Raději zvolí klasické čerpání, než by riskovali, že mohou po dvou letech zůstat bez prostředků. Stejně tak se obávají situace, že by po uplynutí 24 měsíců při zvolení rychlejšího čerpání nedokázali pro své dítě zprostředkovat péči v institucionálních kolektivních zařízeních. Soukromé hlídání je často nad finanční možnosti rodiny. Žadatelé sami uvádějí, že nemohou předem vědět, jak jejich dítě bude ve věku 24 měsíců zralé na vstup do kolektivního zařízení. Pokud by vstup do tohoto zařízení pro dítě nebylo vhodné, byl by rodič nucen zůstat s dítětem doma bez další finanční podpory.

Tento argument potvrzují i odborníci z oboru vývojové psychologie. Ti uvádějí, že dítě asi od dvou let začíná mít zájem o interakci s druhými dětmi. Zařazení do jeslí proto snáší některé děti velmi dobře a nemusí to pro ně znamenat ohrožující zkušenost. Jiné děti jsou však na takovou zkušenost velmi nezralé. Záleží zřejmě na temperamentových dispozicích, na dosavadních zkušenostech s cizími lidmi, závislosti na matce, kognitivní vyspělosti, ale i způsobu výchovy v jeslích atd. Někdy ani při nejlepší vůli rodičů a pracovníků jeslí nelze překonat obtíže s adaptací dítěte v tomto kolektivním zařízení. V tomto případě odborníci doporučují docházku

do kolektivního zařízení odložit na pozdější dobu, kdy dítě dosáhne vyšší úrovně zralosti (22).

Řada z nich hodnotí dvouletou rodičovskou dovolenou jako příliš krátkou. I když je tato doba v Evropě považována za dostatečnou, ba dokonce dlouhou.

Je otázka času, než se občané ČR naučí systém využívat a vstupovat na trh práce dříve. Administrátorky míní, že lepší zajištění doprovodných opatření tohoto systému od státu je nezbytné. Pokud chce stát, aby rodiče nastupovali dříve do zaměstnání, musí zajistit rodičům možnosti pro umístění jejich dětí po dobu jejich pracovní doby.

Dle mého názoru by měl zákoník práce a soukromí zaměstnavatelé v tomto směru pokročit. V ČR téměř neexistuje částečný pracovní úvazek, firemní jesle a další nástroje podpory rodin s dětmi.

Tyto názory korespondují s článkem Křížové zveřejněném na sociowebu Sociologického ústavu AV ČR. Uvádí, že v současné době mají matky většinou stále ještě na vybranou pouze mezi fixně stanovenou pracovní dobou na daném pracovním místě mimo domov a celodenní péčí o dítě až do doby, než bude přijato do předškolního zařízení. Ani možnost služeb, které by mohli rodiče využít pro péči o své dítě a vrátit se na pracovní trh, není příliš dostupná. Jedinou šancí je v současné době využití soukromé individuální péče, případně soukromých jeslí. Ani rozšířenost těchto služeb není příliš vysoká a úhrada za tyto služby často představuje značný zásah do rodinného rozpočtu (54). V současné době se tuto situaci snaží řešit ministerstvo práce a sociálních věcí, které navrhuje některé další alternativy.

Závěrečná část rozhovorů mapovala přídavek na dítě. Vyjádřené názory jednotlivých dotázaných dávkových specialistů hodnotí jeho úpravu jako příliš přísnou. Setkávají se s velikým nepochopením směrem od žadatelů. Ti si vesměs neuvědomují daňové úlevy, které by měly přídavek kompenzovat a zvýhodňovat pracující rodiče. A to přesto, že ministerstvo práce a sociálních věcí celý systém podrobně vysvětlovalo jak v tisku, tak na svých internetových stránkách a ministr s tématem několikrát vystupoval v médiích. Převedení výhod rodičů do daňového systému dávkoví specialisté naopak oceňují. Částečně řeší zneužívání dávek, což není jev neobvyklý.

Pokud mám diskusi shrnout, lze říci, že ze zkušeností administrátorek dávek státní sociální podpory vyplynulo, že omezení příjemců u dávky pohřebného dle zákona č. 261/2007 Sb. je adekvátní vzhledem k její míře potřebnosti. Administrátorky také oceňují možnost volby čerpání u rodičovského příspěvku, kterou přinesl zákon č. 261/2007 Sb., zatím však nezaznamenaly výraznější využívání této možnosti ze strany příjemců

Z tohoto kvalitativního šetření vzešla hypotéza.

**Hypotéza 4: Zvýšení daňových slev na děti a vyživované manžele je vzhledem k motivaci rodičů k účasti na trhu práce účinnějším nástrojem sociální politiky než dávka přídavek na dítě.**

## 6 ZÁVĚR

Předložená diplomová práce se zabývala změnami v systému státní sociální podpory, které přineslo přijetí zákona o stabilizaci veřejných rozpočtů. Tento zákon představuje první etapu reformy veřejných financí, která má zastavit zadlužování České republiky. Jedním z použitých prostředků jsou úspory v mandatorních výdajích. Jedná se o citlivou problematiku, která je velmi diskutována jak politicky, tak veřejně.

Prvním cílem práce bylo zmapovat názor veřejnosti na změny v systému dávek státní sociální podpory, které vznikly v souvislosti s přijetím zákona č. 261/2007 Sb. o stabilizaci veřejných rozpočtů. Tento cíl práce byl splněn pomocí kvantitativního šetření- metoda dotazování, technika dotazník. Stejně tak byly splněny i jeho dílčí cíle, které se věnovaly jednotlivým změnám v dávkovém systému státní sociální podpory. Změny vzniklé v souvislosti s dávkou pohřebního veřejnost nepřijala bez námitek. Omezení okruhu příjemců je natolik radikální, že vyvolalo řadu ohlasů. Potencionální příjemci o tuto dávku jen neradi přicházejí i pro její poměrně významnou výši. Naopak rodičovský příspěvek je hodnocen kladně. Možnosti, které nové nastavení přineslo, veřejnost oceňuje. Přesto z výzkumu vyplynulo, že je stále nejčastěji využíváno čerpání této dávky v základní výměře. Nejkontroverznější zkoumanou dávkou byl přídavek na dítě. Jedná se o dávku ze všech zkoumaných nejužívanější a také zaznamenala radikální změny. U většiny příjemců nebyla po změně již znovu přiznána. Zpřísnění kritéria pro přiznání dávky veřejnost značně pobouřilo.

Zjistit postoj administrátorek k těmto změnám ve státní sociální podpoře byl druhý cíl této práce. Tento cíl byl splněn pomocí kvalitativního šetření- metodou dotazování, technikou volný rozhovor. Administrátorky nejsou k provedeným změnám tak kritické jako je tomu u veřejnosti. Provedené změny a směr zaváděných reforem hodnotí spíše kladně, pouze přídavek na dítě zaznamenal opět nejvíce negativních hodnocení. Administrátorky tuto dávku hodnotí jako velmi přísně nastavenou, ale zároveň přiznávají, že její kompenzace v daňové soustavě je pozitivní a daleko přínosnější než samotná dávka.



Pro potřeby výzkumu byly stanoveny tři hypotézy, které byly ověřovány v první části výzkumu pomocí kvantitativního šetření.

**Hypotéza 1: Veřejnost se staví k omezení okruhu příjemců dávky pohřebního dle zákona č. 261/2007 Sb. odmítavě.**

**Hypotéza 2: Příjemci rodičovského příspěvku dle zákona č. 261/2007 Sb. upřednostňují klasické čerpání tohoto příspěvku.**

**Hypotéza 3: Veřejnost respektuje kritérium pro přiznání dávky přídavek na dítě, kdy příjem rodiny dítěte nesmí převyšovat součin částky životního minima rodiny a koeficientu 2,40.**

Z provedeného výzkumu vyplynulo, že hypotéza 1 a 2 se potvrdily, zatímco hypotéze 3 potvrzena nebyla.

Ze zkušeností administrátorek dávek státní sociální podpory, jejichž zmapování bylo cílem kvalitativního šetření této práce, vyplynulo, že omezení příjemců u dávky pohřebního dle zákona č. 261/2007 Sb. je adekvátní vzhledem k její míře potřebnosti. Administrátorky také oceňují možnost volby čerpání u rodičovského příspěvku, kterou přinesl zákon č. 261/2007 Sb., zatím však nezaznamenaly výraznější využívání této možnosti ze strany příjemců

Z tohoto kvalitativního šetření vzešla hypotéza.

**Hypotéza 4: Zvýšení daňových slev na děti a vyživované manžele je vzhledem k motivaci rodičů k účasti na trhu práce účinnějším nástrojem sociální politiky než dávka přídavek na dítě.**

Dle mého názoru jsou reformní kroky zavedené zákonem č. 261/2007 Sb. nutné. Je ovšem přirozené, že veřejnost nesouhlasí s úsporami v dávkovém systému státní sociální podpory, neboť ona je jejím příjemcem. Domnívám se, že je otázkou času, než veřejnost zaváděné trendy přijme.

Tato práce může posloužit jako studijní materiál obsahující ucelený přehled změn, které přinesl zákon č. 261/2007 Sb., včetně jejich zhodnocení.

## 7 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

- 1) Adresné dávky, nižší daně. *Práce a sociální politika*. Praha: 2007, roč. 4, č. 9, s. 1. ISSN 0049-0962
- 2) ARNOLDOVÁ, A. *Vybrané kapitoly ze sociálního zabezpečení*. 2. vyd. Praha: Karolinum, 2004. 375 s. ISBN 80-246-0728-X
- 3) BOLDIŠ, J. *Bibliografické citace dokumentu dle ČSN ISO 690 a ČSN ISO 690-2: Část 1-Citace: Metodika a obecná pravidla*. Verze 3.3. Poslední aktualizace 28.3.2006. 21 s. Dostupné z <<http://www.boldis.cz/citace/citace1.pdf>>
- 4) BOLDIŠ, J. *Bibliografické citace dokumentu dle ČSN ISO 690 a ČSN ISO 690-2. Část 2- Modely a příklady citací u jednotlivých typů dokumentů*. Verze 3.1 Poslední aktualizace 28.3.2006. 16 s. Dostupné z <<http://www.boldis.cz/citace/citace2.pdf>>
- 5) BROOKS, N., HWONG, T. *The Social Benefits and Economic Costs of Taxation*. Ottawa: CCPA, 2006. ISBN 0-88627-514-8
- 6) BŘESKÁ, N., BURDOVÁ, E., VRÁNOVÁ, L. *Státní sociální podpora*. 12 vyd. Olomouc: ANANG, 2008. 223 s. ISBN 978-80-7263-467-5
- 7) *Bulletin No23 Vývoj hlavní ekonomických a sociálních ukazatelů České republiky 1990-2007*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2008. ISBN 978-80-87007-95-2
- 8) *Dávky péstounské péče* [online].[cit 2009-02-28].  
Dostupné z : <[http://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/pestounska\\_pece](http://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/pestounska_pece)>
- 9) *Dávky státní sociální podpory- změna platné právní úpravy od 1. 1. 2009* [online].[cit 2009-03-01].  
Dostupné z : <[http://portal.mpsv.cz/sz/local/bk\\_info/aktuality\\_ssp/ssp\\_pnbyb](http://portal.mpsv.cz/sz/local/bk_info/aktuality_ssp/ssp_pnbyb)>
- 10) DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. 3. vyd. Praha: Karolinum, 2002. 374 s. ISBN 80-246-0139-7
- 11) DUBSKÁ, D. *Mandatorní výdaje státního rozpočtu jako riziko vnitřní nerovnováhy české ekonomiky* [online].[cit 2009-03-22].  
Dostupné z : <<http://www2.czso.cz/csu/2004edicniplan.nsf/publ/1526-04-> >

- 12) FRANCOVÁ, H., NOVOTNÝ, A. *Sociální politika v základech*. 1 vyd. Praha: Triton, 2008. 187 s. ISBN 978-80-7387-125-3
- 13) GREGOROVÁ Z., GALVAS M. *Sociální zabezpečení*. 2.vyd. Brno: Doplněk, 2005. 280 s. ISBN 80-210-3686-9
- 14) KEPKOVÁ, M. Změny v dávkovém systému státní sociální podpory. *Národní pojištění*. Praha: 2007, roč. 38, č.12, s. 5, ISSN 0323-2395
- 15) KOCIANOVÁ, J. *Životní a existenční minimum, pomoc v hmotné nouzi od 1. 1. 2007*. Servis [online]. [cit. 2009-12-03]  
Dostupné z : <<http://rsu07.php5.cz/view.php?cislocclanku=2007031207>>
- 16) KOHOUT, P., HAVLÍČKOVÁ, K. *Cesta k rovnováze: ekonomická strategie pro ČR*. 1 vyd. Praha: Triton, 2006, 143 s. ISBN 80-7254-694-5
- 17) KOTÝNKOVÁ, M. *Sociální ochrana chudých v České republice*. 1 vyd. Praha: Oeconomica, 2007. 134s. ISBN 978-80-245-1302-7
- 18) KOZLOVÁ, L. *Výzkum v sociální oblasti* [online]. [cit. 2007-04-01].  
Dostupné z: <[http://www.eamos.cz/amos/ksb/externi/ksb\\_305/index.htm](http://www.eamos.cz/amos/ksb/externi/ksb_305/index.htm)>
- 19) KREBS, V. a kolektiv. *Sociální politika*. 3. vyd. Praha: ASPI, a.s., 2005. 504 s. ISBN 80-7357-050-5
- 20) KREBS, V. PRŮŠA, L. *Státní sociální podpora*. 1. vyd. Praha: Grada, 2002. 136s. ISBN 80-247-0065-4
- 21) KUCHAROVÁ, V. *Strategie harmonizace rodiny a zaměstnání- možnosti volby* [online]. [cit. 2009-30-03] Dostupné z: <[http://www.internetovestranky.com/Images/Documents/Katedra\\_SPSP/projekty/RZV\\_BRAT6\\_Kucharova.pdf](http://www.internetovestranky.com/Images/Documents/Katedra_SPSP/projekty/RZV_BRAT6_Kucharova.pdf)>
- 22) LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada Publishing, 1998. 344 s. ISBN 80-7169-195-X
- 23) MAREŠ, P. a kol. *Dávky sociálního státu: nastavení systému- jeho ekonomická i sociální efektivita a sociální konsekvence pro klienty sociálního státu i společnost*. 1.vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2001. 188s. ISBN 80-210-2624-3
- 24) MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ: *Státní sociální podpora: stručný průvodce dávkami státní sociální podpory*. 1.vyd. Praha: MPSV

- ČR, 2005. 69s. ISBN 80-86878-28-7
- 25) MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Státní sociální podpora. 1. vyd. Praha: MPSV, 2005. 13 s. ISBN 80-86878-28-7.*
- 26) MRZLÍKOVÁ SUSOVÁ, I., SEEMANOVÁ, J., *Nebojujte s úřady 2008.* Praha: Asperio, 2007. 64s. ISBN 80-903087-6-7
- 27) MUSIL, L. Sociální dávky jako součást komplexní intervence do situace klienta. In MAREŠ, P. a kol. (ed): *Dávky sociálního státu: nastavení systému- jeho ekonomická i sociální efektivita a sociální konsekvence pro klienty sociálního státu i společnost.* 1.vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2001. 188s. ISBN 80-210-2624-3
- 28) NEAL, A.C. *European Labour Law and Social Policy.* The Hague: Kluwer Law International, 2002. 558s. ISBN 9041119132, 9789041119131
- 29) NEČAS, P. *Dva roky sociálních reforem 2007-2008.* [online].[cit 2009-02-28]. Dostupné z :<[http://www.vlada.cz/assets/media-centrum/aktualne/mpsv\\_2008.pdf](http://www.vlada.cz/assets/media-centrum/aktualne/mpsv_2008.pdf) >
- 30) *Podpora rodin s dětmi je prioritou* [online].[cit 2009-01-31]. Dostupné z : < <http://www.mpsv.cz/cs/4853>>
- 31) POTÚČEK, M. Logika (a nelogičnosti) soustavy sociálních dávek v ČR. In MAREŠ, P. a kol. (ed): *Dávky sociálního státu: nastavení systému- jeho ekonomická i sociální efektivita a sociální konsekvence pro klienty sociálního státu i společnost.* 1.vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2001. 188s. ISBN 80-210-2624-3
- 32) *První etapa sociálních reforem* [online].[cit 2009-01-09]. Dostupné z: <<http://www.mpsv.cz/cs/4750>>
- 33) PŘIB, J. Přehled změn v sociální oblasti od roku 2008. *Fórum sociální politiky.* Praha: 2007, roč. 1, č. 3, s. 23-26, ISSN 1802-5854
- 34) *Příspěvek na bydlení* [online].[cit 2009-02-28]. Dostupné z : < [http://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/prisp\\_na\\_bydleni](http://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/prisp_na_bydleni)>
- 35) RABUŠIC. L. Jedinec nebo stát- k čemu je populace připravena. In MAREŠ, P. a kol. (ed): *Dávky sociálního státu: nastavení systému- jeho ekonomická i sociální efektivita a sociální konsekvence pro klienty sociálního státu i společnost.* 1.vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2001. 188s. ISBN 80-210-2624-3

- 36) *Ranná péče o děti mezi rodinou a státem* [online]. [cit. 2009-30-03].  
Dostupné z: <[http://www.demografie.info/?cz\\_detail\\_clanku&artclID=517](http://www.demografie.info/?cz_detail_clanku&artclID=517)>
- 37) *Rodičovský příspěvek* [online]. [cit 2009-04-28].  
Dostupné z : < <http://www.mpsv.cz/cs/4758>>
- 38) SEZEMSKÝ, J. *Převod výkonu agendy státní sociální podpory na území hl. města Prahy- Tisková zpráva MPSV* [online]. [cit 2009-02-27].  
Dostupné z : < <http://www.mpsv.cz/files/clanky/5995/17122008a.pdf> >
- 39) SEZEMSKÝ, J. *Dopad reformy veřejných rozpočtů na sociální výdaje*. [online]. [cit 2009-03-01]. Dostupné z : < <http://www.mpsv.cz/files/clanky/5562/17072008.pdf>>
- 40) SEZEMSKÝ, J. *Podpora rodin s dětmi* [online]. [cit. 2009-30-03]  
Dostupné z: < <http://www.mpsv.cz/cs/4267>>
- 41) *Sociální příplatek* [online]. [cit 2009-02-28].  
Dostupné z : < [http://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/soc\\_priplatek](http://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/soc_priplatek)>
- 42) *Státní sociální podpora* [online]. [cit 2009-03-22]. Dostupné z : < [http://cs.wikipedia.org/wiki/St%C3%A1tn%C3%AD\\_soci%C3%A1ln%C3%AD\\_podpora](http://cs.wikipedia.org/wiki/St%C3%A1tn%C3%AD_soci%C3%A1ln%C3%AD_podpora) >
- 43) *Státní sociální podpora: stručný průvodce dávkami státní sociální podpory*. 1.vyd. Praha: MPSV ČR, 2005. 69s. ISBN 80-6878-28-7
- 44) TOMEŠ, I. K úloze dávek jako nástroje sociální politiky. In MAREŠ, P. a kol. (ed): *Dávky sociálního státu: nastavení systému- jeho ekonomická i sociální efektivita a sociální konsekvence pro klienty sociálního státu i společnost*. 1.vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2001. 188s. ISBN 80-210-2624-3
- 45) TOMEŠ, I. *Sociální správa*. 1.vyd. Praha: Portál, 2002. 303 s.  
ISBN 80-7178-560-1
- 46) TOMEŠ, I. *Sociální politika teorie a mezinárodní zkušenost*. 2. vyd. Praha: Sociopress, 2001. 262s. ISBN 80-86484-00-9
- 47) TRÖSTER, P. a kolektiv *Právo sociálního zabezpečení*. 3. aktualizované a doplněné vyd. Praha: C.H.Beck, 2005. 348s. ISBN 80-7179-856-8

- 48) SIROVÁTKA, T. Solidarita a sociální dávky (chceme vyšší sociální dávky?). In MAREŠ, P. a kol. (ed): *Dávky sociálního státu: nastavení systému- jeho ekonomická i sociální efektivita a sociální konsekvence pro klienty sociálního státu i společnost*. 1.vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2001. 188s. ISBN 80-210-2624-3
- 49) *Zákon č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení* [online].[cit 2009-03-22]. Dostupné z : < <http://business.center.cz/business/pravo/zakony/socialzab/> >
- 50) *Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád* [online].[cit 2009-03-22]. Dostupné z : < [http://business.center.cz/business/pravo/zakony/spravni\\_rad/](http://business.center.cz/business/pravo/zakony/spravni_rad/) >
- 51) *Zákon č. 261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů*. Sběrka zákonů. Praha: Tiskárna Ministerstva vnitra, p.o., 2007. ISSN 1211-1244
- 52) *Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře* [online].[cit 2009-03-22]. Dostupné z : <<http://www.zakonycr.cz/seznamy/117-1995-Sb-zakon-o-statni-socialni-popore.html> >
- 53) *Zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu* [online].[cit 2009-03-22]. Dostupné z : < <http://business.center.cz/business/pravo/zakony/zivotni-existencni-minimum/> >
- 54) *Životní a existenční minimum* [online].[cit 2009-03-01]. Dostupné z : < <http://www.mpsv.cz/cs/3213>>
- 55) *Životní a existenční minimum Od 1.ledna 2008* [online].[cit 2009-01-25]. Dostupné z : < [http://www.mpsv.cz/files/clanky/4880/skladacka\\_kr\\_1\\_MPSV.pdf](http://www.mpsv.cz/files/clanky/4880/skladacka_kr_1_MPSV.pdf)>

## **8 KLÍČOVÁ SLOVA**

Státní sociální podpora

Stabilizace veřejných rozpočtů

Pohřebné

Rodičovský příspěvek

Přídavek na děti

Životní minimum

## **9 PŘÍLOHY**

Příloha č.1: dotazník